

Persoonallisuushäiriöt ja manipulaatiotaktiikoiden tunnistaminen

Joel Kivinen

9/2024

Opinnäytetyö / poliisi (AMK)

Tiivistelmä

TEKIJÄ:	Joel Kivinen
OPINNÄYTETYÖN NIMI:	Persoonallisuushäiriöt ja manipulaatiotaktiikoiden tunnistaminen
OPINNÄYTETYÖN MUOTO:	tutkimuksellinen
JULKISUUSASTE:	julkinen
OHJAAJA:	Jasmin Kaunisto & Peter Liski.
TUTKINTO:	poliisi (AMK)
SIVUMÄÄRÄ:	53
TARKASTUSKUUKAUSI JA -VUOSI:	9/2024
AVAINSANAT:	Persoonallisuushäiriöt, manipulaatio, narsistinen persoonallisuus, psykopatia, tunne-elämältään epävakaa persoonallisuus, machiavellismi, poliisi, kirjallisuuskatsaus

Persoonallisuushäiriöiden ja manipulaation tutkiminen on noussut yhä tärkeämmäksi, sillä tietoisuus persoonallisuuden vaikutuksesta käyttäytymiseen ja vuorovaikutustilanteisiin on lisääntynyt. Manipulaation ja persoonallisuushäiriöiden kohtaaminen ovat oleellinen osa poliisin arkea, esimerkiksi rikostorjunnan sekä valvonta- ja hälytystoiminnan yhteydessä.

Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on selvittää persoonallisuushäiriöistä kärsivien henkilöiden käyttämiä manipulaatiotaktiikoita. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voitaisiin hyödyntää manipulaatiotilanteiden tunnistamisessa ja niihin reagoimisessa poliisityössä. Tutkimuskysymyksenä ovat: ”Millaisia manipulaatiotaktiikoita on havaittu?” ja ”Miten manipulointi on yhteydessä persoonallisuushäiriöihin?”

Kirjallisuushaut tehtiin EBSCO-, Google Scholar- ja PubMed-tietokannoissa kesällä 2024. Hakusanoina käytettiin "manipulation", "tactic" ja "personality disorder". Tutkimusartikkeleiden tuli käsitellä manipulaatiota retoriikan tai käyttäytymistieteiden kontekstissa, olla vertaisarvioituja ja liittyä tutkimuskysymyksiin. Kirjallisuushaun tulos oli alkujaan 1212 artikkelia, joista rajauksen jälkeen katsaukseen valikoitui 13 tutkimusta. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmällä.

Valituista aineistoista löydettiin 39 manipulaatiotaktiikkaa, jotka jaettiin vaikutusmekanismien mukaan 11 yläkäsitteen alle. Kirjallisuuskatsauksen tulosten mukaan machiavellismilla, psykopatialla sekä epävakaa ja narsistisella persoonallisuushäiriöllä on merkittävä yhteys manipuloivaan käyttäytymiseen. Kussakin persoonallisuushäiriössä painottuvat eri manipulaatiotaktiikat, kuten pakottaminen, harhaanjohtaminen, tunteiden manipulointi ja viettely, ja niitä käytetään eri tavoin.

Tutkielma kokoaa tietoa persoonallisuushäiriöiden manipulaatiokäyttäytymiseen vaikuttavista piirteistä. Tieto manipulaatiotaktiikoista ja niiden yhteydestä persoonallisuushäiriöihin parantaa poliisityön onnistumista, erityisesti vuorovaikutuksessa manipuloivien yksilöiden kanssa. Koulutuksen ja ymmärryksen lisääminen näistä taktiikoista auttaisi poliisia tunnistamaan ja reagoimaan manipulaatiotilanteisiin tehokkaammin.

Abstract

AUTHOR:	Joel Kivinen
TITLE OF THESIS:	Personality disorders and identification of manipulation tactics.
TYPE OF THESIS:	research-based thesis
PUBLICITY:	public
SUPERVISOR:	Jasmin Kaunisto & Peter Liski
DEGREE:	Bachelor of Police Services
NUMBER OF PAGES:	53
MONTH AND YEAR OF REVIEW:	9/2024
KEYWORDS:	Personality disorders, manipulation, narcissistic personality, psychopathy, borderline personality disorder, machiavellianism, police, literary review

The study of personality disorders and manipulation has become increasingly important as awareness of how personality affects behavior and interactions has grown. Encounters with manipulation and personality disorders are an essential part of police work, particularly in criminal investigation and control and alarm sector.

The purpose of this literature review is to investigate the manipulation tactics used by individuals with personality disorders. The aim is to provide information that can be used to recognize and respond to manipulation situations in police work. The research questions are: "What kinds of manipulation tactics have been observed?" and "How is manipulation related to personality disorders?"

Literature searches were conducted in the EBSCO, Google Scholar, and PubMed databases in the summer of 2024. The search terms used were "manipulation," "tactic," and "personality disorder." The research articles had to address manipulation in the context of rhetoric or behavioral sciences, be peer-reviewed, and relate to the research questions. The initial search yielded 1212 articles, of which 13 studies were selected after filtering the articles. The data was analyzed using data-driven content analysis.

From the selected materials, 39 manipulation tactics were identified and categorized into 11 overarching themes based on their mechanisms of influence. According to the results of the literature review, machiavellianism, psychopathy, and borderline and narcissistic personality disorders have a significant connection to manipulative behavior. In each personality disorder, different manipulation tactics are emphasized, such as coercion, deception, emotional manipulation, and seduction, and they are used in different ways.

This thesis compiles information about the traits that influence manipulative behavior in personality disorders. Knowledge of manipulation tactics and their connection to personality disorders enhances the effectiveness of police work, particularly in interactions with manipulative individuals. Increasing training and understanding of these tactics would help police officers better recognize and respond to manipulation situations.

Sisällys

1 Johdanto	5
2 Teoreettinen viitekehys.....	7
2.1 Persoonallisuushäiriöt.....	7
2.1.1 Klusteri A.....	8
2.1.2 Klusteri B.....	10
2.1.3 Klusteri C.....	12
2.1.4 Muita persoonallisuushäiriötyyppejä	13
2.2 Manipulaatio	15
2.2.1 Manipulaation motiivit	16
2.2.2 Manipulaatiotaktiikat	17
3 Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymys.....	18
4 Tutkimuksen suorittaminen	19
4.1 Kirjallisuuskatsaus	19
4.2 Aineiston haku ja valinta	20
4.3 Aineiston kuvaus.....	22
4.4 Aineiston analysointi	22
5 Tulokset.....	23
5.1 Aineistossa havaitut manipulaatiotaktiikat	23
5.2 Persoonallisuushäiriöt ja yhteys manipulaatioon	24
5.3 Muita havaintoja.....	26
6 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	27
6.1 Manipulaatiotaktiikat.....	27
6.2 Persoonallisuushäiriöt ja manipulaatio	33
7 Pohdinta	37
7.1 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	37
7.2 Poliisi manipulaation kohteena.....	39
7.3 Jatkotutkimukset	42
LÄHTEET	44
LIITE 1.....	49
LIITE 2.....	52
LIITE 3.....	53

1 Johdanto

Poliisi kohtaa työssään kaikenlaisia ihmisiä. Tämän voidaan ajatella olevan yhtä aikaa sekä työn antoisimpia että haastavimpia puolia. Poliisin kohtaamalla kansalaisilla voi esimerkiksi sattua olemaan huono päivä, erilaisia elämään liittyviä kriisejä taikka päihde- tai mielenterveysongelmia. Näiden erilaisten ihmiskohtaamisten ja tilanteiden myötä poliisi kohtaa väistämättä myös valehtelua ja muita erilaisia vaikuttamisyrityksiä. Kaikenlainen vuorovaikutus sisältää jonkinlaista vaikuttamista ja onkin luonnollista, että ihminen pyrkii vaikuttamaan tilanteeseensa itselleen edullisesti. Näiden vaikuttamiskeinojen tunnistaminen voi auttaa niihin reagoimista ja tilanteen selvittämistä.

Tämän työn tarkoitus on selvittää persoonallisuushäiriöistä kärsivien henkilöiden käyttämiä manipulaatiotaktiikoita. Tätä varten käsitellään myös manipulaatiota ja määritellään erilaisia manipulaatiotaktiikoita. Manipulaation määritelmää käsitellään teoreettisessa viitekehyksessä tarkemmin, mutta termin negatiivisesta konnotaatiosta huolimatta kyse on loppujen lopuksi vaikuttamisesta, jota tehdään erilaisin keinoin vuorovaikutustilanteissa. Tutkielman tavoitteena on pyrkiä selvittämään näitä manipulatiivisia vaikuttamiskeinoja ja miten persoonallisuushäiriöt vaikuttavat niiden käyttöön.

Persoonallisuushäiriö kuvaa yleisesti häiriötä persoonallisuuden rakenteessa ja eri persoonallisuushäiriötyypeihin kuuluvat niille ominaiset piirteet sekä ilmenemistavat. Persoonallisuushäiriöihin liittyy tiettyjä eroavaisuuksia moniin muihin psyykkisiin sairauksiin verrattuna. Persoonallisuushäiriö ei alenna välttämättä ihmisen toimintakykyä eikä persoonallisuushäiriöstä kärsivä usein tunnista itse hoidon tarvettaan tai hakeudu lainkaan hoidon piiriin (Rovasalo 2023). Persoonallisuushäiriö itsessään ei myöskään ole Suomen mielenterveyslain perusteella tahdonvastaisen hoidon indikaatio eikä häiriö ole psykoositilan tavoin suoraan rikosoikeudellisen syyntakeettomuuden peruste (Kaarre ym. 2024, 60–61).

Tämän työn ei ole tarkoitus stigmatisoida rikollisiksi henkilöitä, jotka kärsivät vakavista mielenterveyden häiriöistä. On huomioitava, että suuri osa mielenterveysongelmisista ei syyllisty koskaan rikoksiin ja mielenterveysongelmista kärsivät ihmiset ovat todennäköisemmin väkivallan uhreja kuin tekijöitä (Ghiasi ym. 2023). Mielenterveysongelmista varsinkin persoonallisuushäiriöillä on kuitenkin havaittu vahva yhteys rikollisuuteen (DiFrank 2022; Davison & Janca 2012).

Suomessa todettiin vuosina 1981–1993, että 65 prosentilla henkirikoksen uusineista oli persoonallisuushäiriö (Tiihonen & Lähteen vuoro 2024, 226). Tämä kasvanut riski rikolliseen toimintaan voi johtua esimerkiksi empatiakyvyn muutoksista ja impulssikontrollin puutteesta sekä adrenaliini- tai elämyshakuisesta käytöksestä, joka voi liittyä tiettyihin persoonallisuushäiriöihin (Kaltiala & Lindberg 2024, 259). Onkin tärkeää pitää mielessä, että vaikka häiriö aiheuttaa usein haittaa ympäristölle,

häiriöihin liittyvät haitalliset käyttäytymismallit aiheuttavat kärsimystä ennen kaikkea henkilöille itselleen.

Poliisi voi itse joutua manipulaation kohteeksi niin rikostorjunnassa kuulustelun yhteydessä kuin valvonta- ja hälytystoiminnassa poliisitehtävän yhteydessä. Poliisi saattaa myös todistaa manipulaatiota rikoksen uhria kohtaan esimerkiksi perheväkivaltaan liittyvän työtehtävän yhteydessä. Toimintaan puuttuminen edellyttää, että tunnistaa tilanteet, joissa osallisia manipuloidaan ja tähän auttaa ymmärrys taktiikoista sekä siitä, kuinka niitä saatetaan käyttää. On havaittu, että persoonallisuushäiriöt linkittyvät manipulaatiokäyttäytymiseen ja, että poliisi kohtaa haasteita persoonallisuushäiriöistä kärsivien kohdalla (Carver 2011; Martin & Thomas 2015, 126). Ymmärrys persoonallisuushäiriöistä ja niihin liittyvästä manipulaatiosta voi auttaa poliisia tunnistamaan manipulaatiotilanteita, reagoimaan niihin sekä kohtaamaan häiriöistä kärsiviä.

Poliisityöhön suoraan liittyvää ja persoonallisuushäiriöistä kärsivien käyttäytymistä koskevaa tutkimustietoa on haastavaa löytää. Tämä voi johtua siitä, ettei poliisin työtä ja asiakkaita tutkittaessa ei ole suoraa pääsyä heidän terveystietoihinsa tai koska poliisin asiakaskunta voi olla yleisesti hyvin alidiagnosoitua. Myös manipulaatiotaktiikoita poliisikontekstissa on tutkittu vähän. Tämän vuoksi tässä työssä käsitellään tutkimuksia, joissa käsitellään persoonallisuushäiriöisten manipulaatio- ja vaikuttamiskeinoja muissa yhteyksissä, esimerkiksi terveydenhuollossa tai arkielämässä. Samat taktiikat toistuvat mahdollisesti myös kohderyhmän ollessa tekemisissä poliisin kanssa.

2 Teoreettinen viitekehys

2.1 Persoonallisuushäiriöt

Psykologiassa on pitkään pohdittu ja kiistelty vaikuttaako ihmisen persoonallisuuden muodostumiseen enemmän ympäristö vai perimä. Nykytiedon valossa on kuitenkin turvallista sanoa, että ihmisen persoonallisuus kehittyy yksilön perimän määrittämien ominaisuuksien ja ympäristön vuorovaikutuksesta. Persoonallisuus muotoutuu kenties vahvimmin lapsuuden ja nuoruuden aikana, ja siihen vaikuttavat yksilön temperamentti sekä ympäristön reaktiot yksilöön. Myös persoonallisuushäiriöiden muodostumiseen vaikuttavat lapsuuden vuorovaikutustilanteet, perinnöllisyys ja traumaattiset kokemukset. (Rovasalo 2023; Haapasalo 2017, 28.)

Persoonallisuushäiriöt vaikuttavat henkilön ajatuksiin, tunne-elämään ja käytökseen kokonaisvaltaisesti ja jatkuvasti, aiheuttaen haittaa elämän kaikilla osa-alueilla. Persoonallisuushäiriöt ovat mielenterveyden häiriöitä, jotka ilmenevät pitkään jatkuneina, joustamattomina ja haitallisina ajattelu-, tunne- ja käyttäytymismalleina, jotka ilmaantuvat nuoruudessa tai varhaisaikuisuudessa. Persoonallisuushäiriöt ovat pitkäkestoisia ja ne on erotettava ulkoisista tekijöistä, kuten dementiasta tai aivovammasta, johtuvista persoonallisuuden muutoksista. (Rovasalo 2023; THL 2012, 234.) Arvioiden mukaan aikuisilla persoonallisuushäiriötä esiintyy 1,5–17 prosentilla väestöstä, kun taas vankiloissa joidenkin arvioiden mukaan 50–89 prosentilla vangeista on jokin persoonallisuushäiriö (Kaltiala & Lindberg 2024, 256; Chang 2023, 552).

Ihmisten on usein vaikeaa tunnistaa omaa persoonallisuushäiriötään eivätkä he aina itse näe hoidon tarvetta (Rovasalo 2023). Tämä on ymmärrettävää, koska omat luontaiset ajattelu- ja käyttäytymistavat vaikuttavat yleensä normaaleilta ihmiselle itselleen. Hoito vaatii luottamuksellisen hoitosuhteen ja selkeät rajat. Persoonallisuushäiriöstä kärsivä hakeutuu usein hoitoon kriisitilanteessa tai muun mielenterveyden häiriön, kuten masennuksen tai päihdeongelman, takia ja häiriö ilmenee hoidon yhteydessä. Diagnoosin muodostaminen perustuu moniin tietolähteisiin, mukaan lukien omaisten tiedot ja kokonaisvaltainen psyykkisen toiminnan arvio, sekä puolistrukturoitujen haastattelujen ja psykologisten testien käyttöön. (Rovasalo 2023.)

Vaikka persoonallisuushäiriö ei ole psykoositasoiseksi luokiteltava mielisairaus, joka johtaisi rikosoikeudelliseen syyntakeettomuuteen, voi vaikea persoonallisuushäiriö olla peruste alentuneeseen syyntakeisuuteen. Etenkin epäsosiaalinen ja epävakaa persoonallisuushäiriö voivat altistaa impulsiiviselle ja rikolliselle käytökselle, ja impulssikontrollin heikentyminen voi aiheuttaa merkittävää haittaa yksilön kyvyille selviytyä arkielämässä tai kontrolloida käyttäytymistään. (Rautanen 2024, 193–194.)

Persoonallisuushäiriöitä ja niiden luokittelumalleja on useita erilaisia. Häiriöiden diagnosoiminen ei ole myöskään yksinkertaista. On vaikea arvioida, milloin jokin persoonallisuuden piirre muuttuu häiriön oireeksi, minkä lisäksi samalla ihmisellä voi esiintyä yhtä aikaa piirteitä useista eri häiriöistä (Smith 2021; Rovasalo 2023). Diagnoosijärjestelmää ollaankin Suomessa muuttamassa suuntaan, jossa persoonallisuuden piirteet kuvataan liukuvina ominaisuuksina (Rovasalo 2023).

Suomessa on ollut käytössä ICD (International Classification of Diseases) -10-tautiluokitus ja Yhdysvalloissa on käytössä DSM (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) -5-järjestelmä. Tässä teoreettisessa viitekehyksessä persoonallisuushäiriöt esitellään DSM-5 -järjestelmän mukaisesti. Tutkielmaan valikoituneissa aineistot olivat pääosin englanninkielisistä maista, joissa käytetään DSM-5-järjestelmää. DSM-5- ja ICD-10-tautiluokitukset vastaavat pääosin toisiaan persoonallisuushäiriöiden kuvailujen osalta. Olennaisin ero on klusterijaottelun puute sekä narsistisen persoonallisuushäiriön luokitus muuksi persoonallisuushäiriöksi ICD-10-järjestelmässä (THL 2012, 245). DSM-5-järjestelmä jakaa persoonallisuushäiriöt kolmeen eri klusteriin niiden ominaisuuksien perusteella: A-ryhmään kuuluvat epäluuloinen, eristäytyvä ja psykoosipiirteinen persoonallisuus, B-ryhmään kuuluvat epäsosiaalinen, epävakaa, huomionhakuinen ja narsistinen persoonallisuus sekä C-ryhmään kuuluu estynyt, riippuvainen ja vaativa persoonallisuus.

Psykoanalyttinen persoonallisuushäiriön käsite eroaa edellisten kaltaisista kuvailevista luokituksista. Se jakaa persoonallisuushäiriöt mielen rakenteen, yliminän ja viettien kehitystason perusteella. Näissä luokituksissa persoonallisuushäiriöt sijoittuvat neuroottisten ja psykoottisten häiriöiden väliin, eikä kaksoisdiagnoosi ole mahdollinen, toisin kuin kuvailevissa luokituksissa. (Seppälä ym. 1998.)

Muita persoonallisuushäiriöiden käsitteellistämistapoja ovat interpersonaaliset ja dimensionaaliset järjestelmät, joissa persoonallisuutta tarkastellaan käyttäytymisen moniulotteisina jatkumoina. Seppälä, Poutanen ja Niskanen mainitsevat artikkelissaan persoonallisuushäiriöistä esimerkkinä tällaisesta järjestelmästä Cloningerin temperamenttimallin, joka arvioi käyttäytymistä kolmella dimensiolle. Epäsosiaalista persoonallisuutta kuvaa temperamenttityyppi, jolle on ominaista vahva ärsykehakuisuus, heikko rangaistuksista oppiminen ja vähäinen turvallisuushakuisuus. Näille yksilöille rutiinityö ja pitkäjänteisyys ovat vaikeita, he eivät hae normaalia sosiaalista hyväksyntää, eivätkä piittaa turvallisuudesta. (Seppälä ym. 1998.)

2.1.1 Klusteri A

Epäluuloinen, eristäytyvä ja skitsotyyppinen persoonallisuus. Tälle ryhmälle on ominaista outo ja erikoinen käytös, jota ulkopuolisten on vaikea ymmärtää. Häiriöön voi liittyä ajoittainen todellisuuden tajun heikentyminen, mikä ei ole kuitenkaan psykoottista. (Rovasalo 2023; Kaltiala & Lindberg 2024, 256.)

Vaikka ryhmän persoonallisuushäiriöiden yhteyttä rikollisuuteen on tutkittu vähän, on paranoidinen ja skitsotyyppinen persoonallisuushäiriö yhdistetty esimerkiksi väkivaltarikollisuuteen ja vaanimiseen (Kaltiala & Lindberg 2024, 258). Todellisuudentajun hämärtyminen ja vihamieliset tulkinnat muiden käyttäytymisestä voivatkin ymmärrettävästi johtaa haitalliseen toimintaan.

Paranoidinen persoonallisuushäiriö

Epäluuloiselle persoonalle on ominaista herkkyys vastoinkäymisille, pitkävihaisuus, kyvyttömyys antaa anteeksi sekä yleinen epäluottamus muita ihmisiä ja heidän tarkoituksensa kohtaan. Tämän epäluulon vuoksi henkilö voi olla sulkeutunut ja kokea neutraalit teot tai tapahtumat uhkaavina. (Kaltiala & Lindberg 2024, 257; THL 2012, 237.)

Tyypillinen esimerkiksi on toistuva ja perusteeton epäily kumppanin uskottomuudesta tai muiden pahantahtoisuudesta. Ero psykoottisuuteen ja harhaluusoisuushäiriöön on siinä, että vaikka epäluuloisuus on ylikorostunutta ja toistuvaa, ajattelu pysyy vielä todellisuuden rajoissa. (Rovasalo 2023; THL 2012, 237.)

Skitsotyyppinen persoonallisuushäiriö

Skitsotyyppinen persoonallisuushäiriö, joka tunnetaan myös psykoosipiirteisenä persoonallisuushäiriönä, liittyy geneettisesti skitsofreniaan, mutta ei ole psykoosisairaus kuten skitsofrenia. Oireisiin kuuluu skitsofrenialle tyypillisiä epärealistisia kokemuksia ja uskomuksia ilman varsinaista psykoosia ja aistiharhoja. (Rovasalo 2023; THL 2012, 118–119.)

Persoonallisuuden keskeinen piirre on ”outous” ja henkilöllä voi olla erilaisia ajatuksia ja uskomuksia, joilla ei ole todellisuuspohjaa. Henkilö voi kuvitella omaavansa maagisia voimia, kuten selvänäkemistä ja telepatiaa. Hänellä voi olla epätavallisia havaintokokemuksia ja tuntea vieraantuneisuutta arjesta. (Kaltiala & Lindberg 2024, 257; THL 2012, 118–119.)

Skitsoidinen persoonallisuushäiriö

Skitsoidiselle eli eristäytyvälle persoonallisuudelle on ominaista vetäytyminen ihmissuhteista ja vähäinen tunneilmaisuus. Tällainen henkilö ei kaipaa läheisyyttä, mikä voi muistuttaa kiintymyssuhdehäiriötä. Kyky ilmaista tunnetiloja on rajoittunut ja henkilö on välinpitämätön ihmissuhteiden osalta. Henkilö voi olla ulkonäöltään tai pukeutumiseltaan erikoinen sekä yhteiskunnasta syrjään vetäytyvä. (Kaltiala & Lindberg 2024, 257; THL 2012, 238.)

Käytös ja oireisto muistuttavat skitsofrenian negatiivisia oireita ja eristäytyvän persoonallisuuden erottaminen lievistä autismspektrin häiriöistä on haastavaa. Henkilö ei ole kuitenkaan häiriössä psykoottinen ja vaikeammassa autismin häiriöissä sosiaalinen toimintakyky on persoonallisuushäiriötä heikompi sekä autismiin liittyy usein vahvemmin kaavamaisina toistuvat toiminnot ja kapea-alaisia kiinnostuksen kohteita. (Rovasalo 2023.)

2.1.2 Klusteri B

B-ryhmään kuuluvat epäsosiaalinen, epävakaa, huomionhakuinen ja narsistinen persoonallisuus. Ryhmän persoonallisuushäiriöihin liittyvää käyttäytymistä leimaa tunne-elämän epävakaas tai impulsiivisuus sekä heikentynyt empatiakyky (Rovasalo 2023). Vaikka epävakaaseen persoonallisuushäiriöön voi liittyä dissosiaatiota ja psykoottisia läpilyöntejä, eivät B-ryhmän häiriöt pääsääntöisesti alenna rikosoikeudellista syyntakeisuutta (Kaltiala & Lindberg 2024, 261).

Poliisityön psykologia – kirjassa poliisityön kannalta oleellisina persoonallisuushäiriöinä on mainittu epäsosiaalinen ja epävakaa persoonallisuushäiriö, jotka kuuluvat B-ryhmään (Koskelainen 2021, 285; Kaunisto 2021, 345-346). B-klusterin persoonallisuushäiriöt vaikuttavat olevan myös yleisimpiä rikollisilla, vaikka ovat koko väestössä vähäisimpiä (Chang 2023, 552). Näistä epäsosiaalinen ja epävakaa persoonallisuushäiriö ovat yleisimmin yhteydessä väkivaltaisuuteen, minkä voidaan tulkita johtuvan empatian modulaatiokyvyn muutoksista (Sinnamon 2017, 10; Lauerma 2024b, 202).

Runsaimmin on tutkittu epäsosiaalisen persoonallisuushäiriön ja rikoskäyttäytymisen yhteyttä. Häiriön on todettu yhdistyvän sekä miehillä että naisilla väkivaltaiseen, ei-väkivaltaiseen rikollisuuteen ja rikosten uusimiseen. Varsinkin epäsosiaalisen ja epävakaan persoonallisuushäiriön esiintyminen yhtä aikaa lisää toistuvan, vakavan ja väkivaltaisen rikoskäyttäytymisen riskiä. (Kaltiala & Lindberg 2024, 261.)

Epäsosiaalinen persoonallisuushäiriö

Epäsosiaalinen persoonallisuushäiriö, tai antisosiaalinen persoonallisuushäiriö, juontaa juurensa lapsuudessa ennen 15 vuoden ikää alkaneisiin käytöshäiriöihin. Häiriö ilmenee välinpitämättömyytenä toisten oikeuksista sekä kyvyttömyytenä tai haluttomuutena huomioida muita ihmisiä. Henkilö saattaa olla dominoiva, huomionhakuinen, impulsiivinen, vilpillinen, riskihakuinen, helposti ärsyyntyvä ja toistuvasti syyllistyä rikoksiin ilman katumusta. (Rovasalo 2023; Kaltiala & Lindberg 2024, 259; THL 2012, 239.)

Epäsosiaalisella henkilöllä voi esiintyä psykopatiaan linkittyviä ominaisuuksia, kuten tunnekyllämyyttä, heikkoa empatiakykyä, itsekeskeisyyttä, pinnallista viehätysvoimaa, katumuksen, häpeän ja syyllisyyden tunteen puutetta sekä muiden hyväksikäyttöä, jolloin puhutaan "epäsosiaalisesta persoonallisuudesta psykopaattisilla piirteillä" (Rovasalo 2023). Suomen vankimielisairaaloissa yleisimpiä häiriöitä ovat epäsosiaalinen persoonallisuushäiriö ja päihderiippuvuudet. Epäsosiaalisesta persoonallisuushäiriöstä kärsiviä on arvioitu olevan 2,1–4,2 prosentilla väestöstä, mutta vankiloissa häiriötä esiintyy arvion mukaan 47 prosentilla miesvangeista ja 21 prosentilla naisvangeista. (Lauerma 2024a, 31; Kaltiala & Lindberg 2024, 259, 260).

Englannissa ja Walesissa epäsosiaalinen persoonallisuushäiriö on yhdistetty tutkimuksissa voimakkaasti rikollisuuteen ja väkivaltaisuuteen. Rikosmuotoina korostuivat ampuma-aserikokset, varkauudet, petokset, ryöstöt ja väkivaltarikokset. (Davison & Janca 2012, 2.)

Epävakaata persoonallisuushäiriötä

Tunne-elämältään epävakaalle persoonallisuudelle on ominaista voimakas ja ailahteleva tunteiden, minäkuvan ja käyttäytymisen epävakaas. Häiriölle yleistä on hylkäämisen pelko, herkkä ärsyyntyminen, kamppailu suuttumuksen hallinnan kanssa ja impulsiivinen itsensä vahingoittaminen. Häiriöön liittyykin usein itsetuhoista käytöstä sekä itsemurhayrityksiä. Epävakaan henkilön ihmissuhteita leimaa intensiivisyys, jossa vaihtelevat äärimmäinen kohteeseen kiinnittyminen ja täysi välittämättömyys. (Kaltiala & Lindberg 2024, 259; THL 2012, 240; Rovasalo 2023.)

Epävakaasta persoonallisuushäiriöstä kärsivän empatiakyky voi olla vakavasti heikentynyt ja identiteettikokemus jatkuvassa muutoksessa. Vaikka henkilö ei olekaan psykoottinen, voi esiintyä epärealistisia dissosiativisia kokemuksia. Vuorovaikutuksessa varsinkin ihmissuhteissa, henkilö voi käyttäytyä dominoivasti tai alistuvasti sekä hänellä voi olla vaikeuksia puolustaa rajojaan ja on alttiina tulla hyväksikäytetyksi. (Rovasalo 2023; Kaltiala & Lindberg 2024, 259; THL 2012, 241.)

Epävakaaseen persoonallisuushäiriöön liitetty tunne-elämän epävakaas eroaa kaksisuuntaisesta mielialahäiriöstä siinä, että persoonallisuushäiriöön liittyvät mielialan muutokset ovat nopeampia, vaihtelevat äärimmäisen masennuksen ja hyperaktiivisuuden välillä sekä liittyvät usein johonkin henkilön tunnereaktion laukaiseeseen tapahtumaan. Molemmat häiriöt voivat kuitenkin esiintyä myös samanaikaisesti, ja diagnoosia vaikeuttaa usein samanaikainen päihdeongelma. (Rovasalo 2023.)

Histrioninen persoonallisuushäiriö

Histrioniselle eli huomionhakukselle persoonallisuudelle on ominaista jatkuva ja liioiteltu tunteiden ilmaisu sekä huomion tavoittelu, joka on niin voimakasta ja pitkäkestoista, että se aiheuttaa haittaa. Henkilö tulkitsee tapahtumia ja ihmissuhteita dramaattisesti. Häiriöön liittyy ulkonäön korostaminen ja tilanteeseen nähden epäsopeva tai epäasiallinen seksuaalinen vietteleminen. Ihmissuhteet voidaan kokea todellista läheisemmiksi ja henkilö on näin myös altis muiden hyväksikäytölle. Tämä on yhteistä myös riippuvaiselle persoonallisuudelle, mutta erona histrioninen henkilö voi kokea olonsa epämiellyttäväksi, ellei hän ole jatkuvan huomion keskipisteenä. (Kaltiala & Lindberg 2024, 259; THL 2012, 242; Rovasalo 2023.)

Narsistinen persoonallisuushäiriö

Narsistinen persoonallisuus ilmenee suuruuden kuvitelmina itsestään, voimakkaana ihailun tarpeena ja empatian puutteena. Käyttäytymisen taustalla on pyrkimys kompensoida epävarmuutta ja

suojella haurasta ydinminää. Henkilö pyrkii usein valta-asemiin suojautuakseen avuttomuuden tunteelta sekä tarvitsee toistuvaa vakuuttelua ja todistelua pitääkseen yllä suurelliset käsitykset itsestään. (Kaltiala & Lindberg 2024, 260; Rovasalo 2023.)

Narsistinen henkilö voi olla voimakkaan kateellinen ja ylimielinen muita kohtaan sekä oikeuttaa muiden hyväksikäyttämistä omalla erityislaatuudellaan (Rovasalo 2023). Narsistisesta persoonallisuushäiriöstä kärsivä voi reagoida vihamielisesti tilanteessa, jossa hänen käsityksensä omasta paremmuudestaan on vaarassa särkyä (Kaltiala & Lindberg 2024, 260). Persoonallisuushäiriöiden ja eri rikosmuotojen yhteyksiä tarkastelleessa tutkimuksessa havaittiin narsistisen persoonallisuushäiriön liittyvän vahvasti petoksiin ja väärennysrikoksiin (Davison & Janca 2012, 2).

2.1.3 Klusteri C

C-ryhmään kuuluvat estynyt, riippuvainen ja vaativa persoonallisuushäiriö. Tälle ryhmälle on tyypillistä voimakas neuroottisuus ja pakonomainen toiminta tai ajattelutavat, jotka rajoittavat häiriöistä kärsivien elämää, mistä huolimatta ryhmän häiriöissä toimintakyky on usein muita ryhmiä korkeampi (Rovasalo 2023). C-ryhmän häiriöiden esiintyvyys vankien keskuudessa ei ole ollut tutkimusten mukaan suurempaa kuin muussa väestössä, mistä voitaisiin olettaa, etteivät kyseiset häiriöt lisää merkittävästi rikollisen käyttäytymisen riskiä. Kuitenkin vaativan persoonallisuuden kohdalla löytyy myös ristiriitaisia tuloksia, joista osa viittaisi vaativan persoonallisuuden yhdistyvän väkivalta-käyttäytymiseen ja seksuaalirikoksiin. (Kaltiala & Lindberg 2024, 262–263.)

Estynyt persoonallisuushäiriö

Estyneelle persoonallisuudelle on ominaista voimakas estyneisyys ihmissuhteissa, varautuneisuus sosiaalisissa tilanteissa, jatkuva alemmuuden tunne ja yliherkkyys kritiikille. Häiriötä leimaa pelko naurunalaiseksi tai nöyryytetyksi tulemisesta ja henkilöllä voi olla vaikeuksia vihan käsittelyssä. Vaikka oireet muistuttavat sosiaalisten tilanteiden pelkoa, ne ovat lievempiä ja ilmenevät myös muissa kuin sosiaalisissa tilanteissa. (Kaltiala & Lindberg 2024, 262; Rovasalo 2023; THL 2012, 244.)

Riippuvainen persoonallisuushäiriö

Riippuvainen persoonallisuus ilmenee voimakkaana läheisyyden tarpeena ja yksin ollessaan henkilö voi kokea avuttomuutta, masennusta ja ahdistusta. Tämä johtaa ihmissuhteissa riippuvaisen henkilön alistuvaan ja takertuvaan käytökseen sekä konfliktien välttelyyn. Jos läheinen suhde päättyy, henkilö etsii nopeasti uuden suhteen, joka tarjoaa hoivaa ja tukea. Häiriö alkaa yleensä nuoruudessa tai varhaisaikuisuudessa. Myöhemmin kehittynyt alistuva käyttäytyminen voi liittyä esimerkiksi väkivaltaisiin kokemuksiin ja viitata traumaperäiseen oireiluun. Häiriöön liittyvä vaikeus tehdä itsenäisiä päätöksiä voi altistaa riippuvaisen henkilön muiden hyväksikäytölle. (Kaltiala & Lindberg 2024, 262–263; Rovasalo 2023; THL 2012, 245.)

Vaativa persoonallisuushäiriö

Vaativa persoonallisuushäiriö ilmenee voimakkaana tarpeena täydellisyyteen, järjestykseen ja kontrolliin, mikä johtaa liialliseen tunnollisuuteen, pikkutarkkuuteen, itsepäisyyteen, varovaisuuteen ja joustamattomuuteen. Henkilö saattaa myös kokea itsepintaisia epämieluisia ajatuksia tai yllykkeitä, jotka ovat kuitenkin lievempiä kuin pakko-oireisessa häiriössä. Häiriö voi ilmetä jatkuvana huolehtimisena ja epäilemisenä, sääntöjen ja listojen pakonomaisena hallintana, toimintaa haittaava täydellisyyden tavoitteluna, joustamattomuutena ja itsepäisyytenä. (Kaltiala & Lindberg 2024, 263; THL 2012, 243.)

Vaativat persoonallisuudet ovat usein tarkkoja, järjestelmällisiä ja omistautuneita suorittamiselle, mutta heidän perfektionisminsa voi häiritä tehtävien suorittamista ja aiheuttaa konflikteja perhe- ja työelämässä. Tämä häiriö voi johtaa ahdistuneisuuteen ja masennukseen täydellisyyden tavoittelun aiheuttamien pettymysten seurauksena. Vaikka joissakin ammateissa voi olla hyötyä näistä piirteistä, ne voivat myös tehdä henkilöstä jäykän, sulkeutuneen ja tehottoman. Häiriö voi altistaa vuorovaikutuksessa dominoivalle käytökselle, mutta myös sosiaaliselle välttelevyydelle ja kostonhaluisuudelle. (Rovasalo 2023; Kaltiala & Lindberg 2024, 263; THL 2012, 243.)

2.1.4 Muita persoonallisuushäiriötyyppejä

Sekamuotoinen persoonallisuushäiriö

ICD-10-diagnosijärjestelmässä on kuvattu kategoria persoonallisuushäiriön muodolle, joka on hankala, mutta ei täytä minkään persoonallisuushäiriön tarkkaa oirekuvaa, mikä tekee diagnosoinnista vaikeampaa. Sekamuotoisessa persoonallisuushäiriössä voi olla piirteitä useista häiriöistä, mutta ilman selkeää hallitsevaa oirekuvaa. Tähän voidaan luokitella myös hankalat persoonallisuuden muutokset, joita ei voida luokitella muihin persoonallisuushäiriöiden luokkiin, ja joita pidetään toissijaisina samanaikaisen mieliala- tai ahdistuneisuushäiriön päädiagnoosiin nähden. (THL 2012, 246.)

Machiavellismi

Machiavellismi viittaa manipuloivaan persoonallisuuteen, jonka keskeisenä piirteenä on toisten ihmisten hyväksikäyttö omien päämäärien saavuttamiseksi. Machiavellismiin liitetään matala tunnollisuus, heikko sovinnollisuus, vastuuttomuus ja itsekkyyys. Erona narsismiin ja psykopatiaan machiavellismiin ei kuulu yhtä voimakas itsensä korostaminen ja kykyjensä yliarviointi. Machiavellistinen persoonallisuus syntyi Richard Christien tutkimuksesta, jossa hän valikoi Machiavellin teoksista lauseita ja muodosti niiden pohjalta mittarin normaalin persoonallisuuden arviointiin. Tutkimuksissa on osoitettu, että ne, jotka hyväksyvät machiavellistisia väitteitä, käyttäytyvät usein kylmästi ja manipuloivasti sekä laboratorio- että todellisissa tilanteissa. (Paulhus & Williams 2002.)

Tutkimuksissa on löydetty yhteyksiä machiavellismin ja niin sanotun valkokaulus-rikollisuuden välillä (Utami ym. 2019; Wilson ym. 1996). Wilson ym. (1996) käsittävät artikkelissaan machiavellismin sosiaalisena strategiana ja persoonallisuuspiirteenä, joka ei välttämättä korreloi yleisen älykkyyden kanssa eikä johda johdonmukaisesti menestykseen tosielämässä. Machiavellismi voidaan nähdä osana ihmisten välistä vuorovaikutusta ja sosiaalista strategiaa. Piirteiltään machiavellismi sopisi B-klusteriin, mutta sitä ei ole luokiteltu kliinisesti persoonallisuuden tai mielenterveyden häiriöksi, kuten esimerkiksi epäsosiaalinen tai epävakaata persoonallisuushäiriö.

Psykopatia

Psykopatia ei machiavellismin tapaan sisälly viralliseen ICD-10- tai DSM-5-tautiluokitukseen. ICD-10-tautiluokituksessa epäsosiaalista persoonallisuushäiriötä kuvaillaan myös psykopaattisena persoonana (THL 2012, 239). Psykopatia on luonnehäiriö, johon liittyy tunnekylläisyys, empatiakyvyttömyys, manipuloivuus, pinnallinen tunne-elämä ja impulsiivinen käytös. Psykopatia liittyy monelta osin epäsosiaalisen persoonallisuushäiriön kanssa, mutta kaikki epäsosiaalisesta persoonallisuushäiriöstä kärsivät eivät täytä psykopatian tunnusmerkkejä eivätkä kaikki psykopaatit käyttäydy epäsosiaalisesti. (Kaltiala & Lindberg 2024, 259; Lindberg 2024, 266.)

Psykopatiaa esiintyy noin yhdellä prosentilla väestöstä, mutta vankiloissa esiintyvyyden arvioidaan olevan noin 15–20 prosenttia. Häiriön uskotaan olevan yleisempi miehillä kuin naisilla, mutta psykopatia vaikuttaisi ilmenevän eri tavoin sukupuolen mukaan. Joidenkin tutkijoiden mukaan miehillä psykopatiassa korostuvat narsistiset ja epäsosiaaliset piirteet, kun taas naisilla tähän liittyy enemmän huomionhakuisuutta, manipulaatiivisuutta ja tunne-elämän epävakautta. (Lindberg 2024, 267.)

Suomessa käytetään Psychopathy Checklist Revised (PCL-R) psykopatiapiirrelistaa, jonka avulla pyritään arvioimaan henkilön epäsosiaalisen persoonallisuushäiriön kärjistymää. Lista sisältää eri osatekijöitä, kuten ihmissuhteisiin liittyvää manipuloivuutta, epärehellisyyttä sekä aggressiivisuutta ja näitä arvioimalla voidaan pyrkiä ennustamaan rikosten uusimisen ja väkivallan riskiä. (Lauerma 2024b, 202.)

Psykopatian esiintyvyyttä eri rikosmuodoissa on arvioitu seuraavasti: sarjamurhat 90 %, seksuaalimurhat 50–60 %, henkirikokset 30–35 %, raiskaukset 25–45 %, pedofilia 5–31 %, perheväkivalta 15–30 % ja vainoaminen 10 %. Psykopatiassa väkivalta ei vaikuta olevan impulsiivista tai tunnepitoista vaan se on väline hyödyn, kuten rahan, seksin tai vallan saavuttamiseksi. (Lindberg 2024, 267.)

2.2 Manipulaatio

Käsittelen tässä työssä manipulaatiota retoriikan välineenä. Jo antiikin Kreikan aikaan Platon tuomitsi retoriikan eli puhetaidon tutkimuksen. Tämä vastenmielisyyys retoriikkaa kohtaan pohjautui mahdollisesti siihen, että retoriset keinot voidaan nähdä myös suostuttelun keinoina. Suostuttelu taas voidaan nähdä ihmisten manipuloimisena ja myös Socrates sekä Gorgias tunnistivat retoriikan vaarat ihmisten manipuloinnin välineenä. Myös Aristoteles kritisoi puhujia, jotka manipuloivat yleisönsä tunteita, mutta näki toisaalta tunteiden ja retoriikan sekä niiden välisen vuorovaikutuksen tärkeinä tutkimuskohteina. (Herrick 2018, 3, 73, 93–94).

Manipulaation pitkästä historiasta huolimatta manipulaation määritelmä varsinkin psykiatrisessa kontekstissa on epäselvä, vaikka termejä manipuloiva ja petollinen käytetään usein persoonallisuushäiriöitäkin kuvailtaessa (Bowers 2003, 324). Koska manipulaatiota ei ole vankasti määritelty löytyy siitä useita erilaisia tulkintoja, joita esitellään seuraavaksi.

Bowers (2003, 325) ehdottaa manipulaation määritelmäksi toimia, joilla pyritään saavuttamaan haluttu päämäärä käyttämällä petosta, pakottamista ja juonittelua, ottamatta huomioon niiden ihmisten etuja tai tarpeita, joita prosessissa hyödynnetään. Murphy ja Guze (1960, 31) määrittelevät manipulaation ja manipuloivan käytöksen toisen toimintavapauteen vaikuttamisena tai rajoittamisena psykologisin keinoin. Parvinen ja Pyykkö (2020, luku 5) määrittävät manipulaation yksinkertaisimmillaan väärin käytetyksi vaikuttamiseksi. He erottavat manipulaation vaikuttamisesta kahdella säännöllä; vaikuttajan itsekkäät aikeet ja vaikuttajan valtasuhde heikkoon tai puolustuskyvyttömään kohteeseen ovat manipulaatiota (Parvinen & Pyykkö 2020, luku 5).

Noggle (2022) ja Schmidt (2021) määrittelevät manipulaation käyttäytymisenä, joka ei ole suoranaista pakottamista tai rationaalista suostuttelua, ja jolla pyritään vaikuttamaan toisen henkilön toimintaan. Schmidt (2021) kuvailee manipulaation olevan epäsuoraa vaikuttamista, jossa manipuloija pyrkii saamaan toisen osapuolen tekemään, jättämään tekemättä tai kokemaan jotain ilman, että tämä osapuoli välttämättä tiedostaa tai hyväksyy tätä. Schmidt korostaa manipulaation moraalista kyseenalaisuutta manipuloitavan henkilön autonomiaa heikentämällä, mutta tuo ilmi kuitenkin, että mikä tahansa käyttäytyminen voi eri kontekstissa näyttäytyä manipulaationa.

Kligman ja Culver (1992) erottavat manipulaation muista käyttäytymisen ohjaamisen keinoista, kuten suostuttelusta ja pakottamisesta, koska manipulaatio sisältää usein jonkin tasoista tietämystä manipuloitavan henkilön motivaatiojärjestelmästä. Manipuloiminen hyödyntää tätä tietämystä tavalla, joka ohittaa tai sivuuttaa manipuloitavan henkilön omat tavoitteet ja päämäärät. Kligmanin ja Culverin (1992) mukaan manipulaation keskeisiä piirteitä ovat vaikuttamisen tarkoituksellisuus, petollisuus, itsekkäät motiivit ja usein moraalinen kyseenalaisuus.

Noggle (2022) esittää vielä kolme erilaista tapaa määritellä manipulaatio. Manipulaatio voidaan ymmärtää rationaalisen harkinnan ohittamisena. Tämä lähestymistapa korostaa sitä, että manipulaatio tapahtuu, kun vaikutuskeino kiertää tai heikentää kohteen kykyä tehdä rationaalisia päätöksiä, esimerkiksi herättämällä syyllisyyttä, pelkoa tai häpeää, esittämällä tietoa, kuten tilastoja, myönteisemmässä valossa kuin ne ovat. Tämä eroaa rationaalisesta suostuttelusta, jossa pyritään vakuuttamaan kohde järkipäisten argumenttien avulla. Toinen manipulaation määritelmä olisi painostus. Tämä viittaa siihen, että manipuloija kohdistaa manipuloitavaan sosiaalista, emotionaalista tai psykologista painetta, joka saa manipuloitavan toimimaan halutulla tavalla. Tällaisia painostuskeinoja olisi esimerkiksi emotionaalinen kiristys syyllisyyden tai hylätyksi tulemisen tunteella, vertaispaine toimia linjassa ryhmän odotusten kanssa tai uhkaus edun tai mahdollisuuden menettämisestä. (Noggle 2022.)

Kolmas manipulaation määritelmä on petos tai harhaanjohtaminen. Tämä määritelmä keskittyy siihen, että manipulaatio sisältää usein jonkinlaista vilppiä, jolla manipuloija yrittää saada kohteen uskomaan jotain väärää tai harhaanjohtavaa, mikä muokkaa tämän toimintaa. Määritelmän mukaan manipulaatio voi olla esimerkiksi tietoista harhaanjohtamista antamalla väärää tai vääristeltyä tietoa manipuloitavan toiminnan ohjaamiseksi, tunteisiin vetoavaa manipulointia herättämällä kohteessa tunteita, kuten pelkoa tai syyllisyyttä, tai harhaanjohtamalla kohdetta tämän toiminnan seurausten suhteen antamalla valheellisia lupauksia tai ehdotuksia. (Noggle 2022.)

Manipulaatiolle on monia määritelmiä, joissa painotetaan hieman eri asioita. Keskeisiä yhtäläisyyksiä näille kuitenkin ovat vuorovaikutuksessa toisen osapuolen vaikuttamiseen käytettyjen keinojen epäsuoruus, manipuloitavan henkilön autonomian heikentäminen ja itsekkäät motiivit manipuloinnin taustalla.

2.2.1 Manipulaation motiivit

Vaikka manipulaatio onkin moraalisesti kyseenalaista, toiminta ei välttämättä ole pahantahtoista. Manipulaatiolla voidaan tavoitella eri asioita, kuten emotionaalista säätelyä, yhteyden luomista tai tilanteen hallinnan tunteen saavuttamista. Manipulaatio ei myöskään ole aina tietoista toimintaa vaan se voi tapahtua tiedostamatta ja reaktiivisesti. (Schmidt 2021.)

Useimmiten manipulatiivinen käytös ymmärretään itsekkääksi ja omaa etua ajavaksi toiminnaksi. Tällaisena se kuvautuukin toiminnan ollessa suunnitelmallista. Tällöin manipuloija pyrkii tietoisesti manipuloimaan kohdetta edistääkseen omia intressejään, kuten esimerkiksi hallitakseen muita, heikon itsetunnon vuoksi, vahvistaakseen omaa egoaan, saadakseen etuja, tunteakseen itsensä muita paremmaksi tai välttääkseen vastuuta teoistaan (Vogel & Craft 2024).

Bowers (2003) kuitenkin kuvaa manipulaation ilmenevän myös normaalina käyttäytymisenä, tiedostamattomasti motivoituneena käyttäytymisenä tai kognitiivisena vääristymänä. Manipulaatiota

voidaan pitää normaalina reaktiona tilanteessa, jossa yksilö kokee olevansa voimaton tai alisteisessa asemassa, kuten esimerkiksi vankeudessa tai muussa rajoittavissa olosuhteissa. Tällöin kyseessä saattaa olla keino säilyttää itsekunnioitus tai hallinnan tunne. Manipulaatio voi olla normaalia toimintaa myös tilanteissa, joissa vaikuttaminen on jollain tasolla hyväksyttyä ja kuuluu manipuloijan rooliin, esimerkiksi kauppi metaan asiakkaan ostopäätökseen vaikuttaessa. (Potter 2006; Bowers 2003.)

Manipulaatio voi olla myös alitajuinen ja opittu toimintatapa. Tällöin manipulaatio ei ole tietoisesti motivoitunutta eikä manipuloija itse ymmärrä toimintaansa. Tällainen toiminta juontaa usein juurensa lapsuuteen ja varhaisiin vuorovaikutussuhteisiin. Manipulaatio voi olla puolustusmekanismi hallinnan tunteen palauttamiseksi ja epämiellyttävien tunteiden torjumiseksi tai reaktio yksilön projisoimassa omia käsittelemättömiä tunteitaan toisiin ihmisiin. (Bowers 2003; Potter 2006.)

Bowers (2003) tuo lisäksi ilmi kognitiivisen vääristymän mahdollisuudesta manipuloivan käytöksen tulkinnassa. Tämä tarkoittaa, että manipuloivaksi tulkittu käytös voi olla yksilön reaktio tilanteeseen ilman minkäänlaista manipulatiivista tarkoitusta. Varsinkin persoonallisuushäiriöihin liittyy usein vaikeutta kontrolloida ja säädellä tunnetiloja, jolloin yksilö voi reagoida esimerkiksi uhkaamalla, kiristämällä tai muulla painostavalla käytöksellä. Tämä käytös taas tulkitaan ympäristön puolesta pyrkimykseksi manipuloida toista osapuolta, vaikka kyseisellä henkilöllä itsellään ei ole tällaista tarkoitusta. (Bowers 2003; Potter 2006.)

2.2.2 Manipulaatiotaktiikat

Manipulaatiotaktiikat ovat moninaisia ja manipuloija voi käyttää erilaisia keinoja riippuen tavoitteistaan, tilanteesta sekä kohteesta (Parviainen & Pyykkö 2020, luku 5; Vogel & Craft 2024). Parviainen ja Pyykkö (2020, luku 5) jakavat manipulaatiotaktiikat riippuen manipuloijan tavoitteista. Tavoitteen ollessa toisen osapuolen estäminen, he jakavat taktiikat edelleen passiivisesti ja aktiivisesti poissulkevaan manipulointiin. Passiivisessa poissulkevassa manipuloinnissa estetään toista henkilöä saavuttamasta tavoitteitaan vesittämällä tämän argumentteja esimerkiksi pimittämällä tietoja, kieltäytymällä selvittämästä asioita, välttelemällä vastaamista ja pitäytymällä jääräpäisesti omassa kannassaan. Aktiivisessa poissulkemisessä käytetään keinoja kuten harhaanjohtamista, merkityksetöntä monisanaisuutta ja asioiden paisuttelua. Kohteen huomio yritetään kiinnittää väärin asioihin, asioita ymmärretään tahallisesti väärin ja puheenaihe vaihdetaan säännöllisesti manipuloijan näkökulmasta sopivammaksi. (Parviainen & Pyykkö 2020, luku 5.)

Esimerkkejä estävistä manipulaatiotaktiikoista ovat valehtelu, projektio ja maailtolppien siirtäminen. Valehtelun tavoitteena on usein estää toinen henkilö saavuttamasta jotain, esimerkiksi totuuden pimittämisen tai harhaanjohtamisen kautta. Valehtelulla manipuloija voi estää muita näkemästä todellista tilannetta tai vastuuttomuuttaan. Manipuloija voi myös pyrkiä estämään vastuuta omista negatiivisista tunteistaan projisoimalla eli siirtämällä ne toiselle, mikä luo sekaannusta ja estää

tehokasta kommunikointia tai ongelmanratkaisua. Niin sanotulla maalitolppien siirtämisellä manipuloija estää toista henkilöä täyttämästä vaatimuksia asettamalla jatkuvasti uusia tavoitteita tai odotuksia, mikä johtaa turhautumiseen ja riittämättömyyden tunteisiin. Lisäksi manipuloija voi estää suoraa ja reilua keskustelua tuomalla kolmannen osapuolen mukaan ja välttämällä vastuun ottamista omasta käytöksestään. (Vogel & Craft 2024.)

Kun manipuloija pyrkii edistämään omia henkilökohtaisia tavoitteitaan, kyse on niin sanotusta läpivievästä manipuloinnista. Tällöin hän voi esimerkiksi vedota omaan auktoriteettiinsa, pelotella, imarrella tai käyttää tunteisiin vetoavia keinoja. Manipuloija pyrkii luomaan epävarmuutta ja keksii perusteita oman ratkaisunsa puolustamiseksi. Hän voi käyttää hyväksi kiirettä, rajata vaihtoehtoja tai jakaa tietoa valikoivasti. Kohdetta horjutetaan, hyökätään henkilötasolla kiinnittämällä huomiota hänen henkilökohtaisiin ominaisuuksiinsa, tai herätetään huonoa omaatuntoa. (Parviainen & Pyykkö 2020, luku 5.)

Läpivievää manipulointia ovat esimerkiksi syyllistäminen, imartelu ja ehdollistaminen. Syyllistämällä manipuloijan tavoitteena on saada toinen henkilö tuntemaan syyllisyyttä ja näin suostumaan hänen toiveisiinsa tai tarpeisiinsa, edistäen manipuloijan omaa agenda. Imartelulla manipuloija taas pyrkii saamaan emotionaalista tai käytännöllistä hyötyä, kuten suosion, vastapalveluksen tai jonkin henkilökohtaisen edun. Manipuloija voi myös käyttää liiallista huomiota ja kiintymyksen osoituksia luodakseen riippuvuussuhteen ja varmistaakseen uhrin kiintymyksen, mikä palvelee hänen omia tavoitteitaan. (Vogel & Craft 2024.)

Tässä opinnäytetyössä pyritään määrittelemään ja luokittelemaan erilaisia manipulaatiotaktiikoita vielä tarkemmin tutkimustietoon perustuen. Osittain tämä on taksonominen tehtävä, mutta määrittely ja luokittelu osaltaan helpottavat myös taktiikoiden ymmärtämistä.

3 Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tarkoitus on selvittää persoonallisuushäiriöistä kärsivien henkilöiden käyttämiä manipulaatiotaktiikoita. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä tietoa manipulaatiotaktiikoista, persoonallisuushäiriöistä ja näiden yhteydestä. Tuloksia voidaan hyödyntää manipulaatiotaktiikoiden tunnistamisessa ja niihin reagoimisessa sekä persoonallisuushäiriöistä kärsivien kohtaamisessa poliisi-työssä.

Opinnäytetyölläni haen vastausta seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisia manipulaatiotaktiikoita on havaittu?
2. Miten manipulointi on yhteydessä persoonallisuushäiriöihin?

Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä etsitään tietoa, luokitellaan ja analysoidaan manipulaatiotaktiikoita. Toisella tutkimuskysymyksellä tarkastellaan persoonallisuushäiriöiden yhteyttä manipulaatioon. Tutkimuskysymyksellä pyritään vastaamaan kysymykseen, onko persoonallisuushäiriöllä yhteyttä manipulaatioon ja kuvailemaan sitä aineiston perusteella.

4 Tutkimuksen suorittaminen

4.1 Kirjallisuuskatsaus

Tämä opinnäytetyö on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus on kerätä tutkimuskohteesta jo olemassa olevaa tutkimusaineistoa, arvioida ja jäsenellä tietoa. Kirjallisuuskatsauksen tekemiseen on useita perusteluita, joista keskeisimpinä voidaan mainita teorian kehittäminen ja uuden teorian rakentaminen, olemassa olevan teorian arviointi sekä kokonaiskuvan muodostaminen tietyistä asiakokonaisuudesta. Katsauksen avulla voidaan myös tunnistaa tutkimuskohteeseen liittyviä ongelmia ja tarkastella teorian historiallista kehitystä. Kirjallisuuskatsauksella ei siis listata vain aiempia tutkimuksia, vaan sen avulla pyritään yhdistämään, analysoimaan ja arvioimaan niiden sisältöä sekä luomaan pohjaa uusille tutkimuksille. (Salminen 2011, 3; Mannila 2021.)

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on selvittää, mitä ilmiöstä tiedetään, mitkä ovat sen keskeiset käsitteet ja näiden käsitteiden väliset suhteet. Katsauksessa tarkastellaan vallitsevaa keskustelua ilmiöstä sekä tunnistetaan kehityssuuntia ja teorioita. Lisäksi pyritään tunnistamaan, vahvistamaan tai kyseenalaistamaan aiemman tutkimuksen esiin nostamia kysymyksiä sekä havaitsemaan ristiriitoja tai tiedonaukkoja. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus voi tuoda esiin myös uuden tai erilaisen näkökulman ilmiöön. (Kangasniemi ym. 2013, 294.)

Tutkimuskysymyksen määrittely ohjaa muiden menetelmien valintaa. Tutkimusten valinta tapahtuu ennalta määriteltyjen kriteerien pohjalta. Hakuprosessin jälkeen aineisto sisällytetään tai suljetaan pois kirjallisuuskatsauksesta otsikon, tiivistelmän ja koko tutkimukseen perehtymisen perusteella. Tutkimuksia sisällytettäessä on arvioitava myös käytettyjen tutkimusmenetelmien laatua, luotettavuutta ja soveltuvuutta kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymyksen perusteella. (Mannila 2021.)

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen ydin on tutkimuskysymykseen vastaaminen analysoimalla ja yhdistelemällä valittua aineistoa laadullisesti. Katsauksen tavoitteena on vertailla aineistoa kriittisesti ja tehdä laajempia päätelmiä ilmiöstä. Lisäksi tutkimuksessa on tärkeää kiinnittää huomiota eettisiin valintoihin ja luotettavuuteen, jotka liittyvät aineiston valintaan, käsittelyyn ja raportointiin. Luotettavuus voi kärsiä, jos aineiston valintaperusteita ei kuvata selkeästi tai jos analyysi ei ole riittävän perusteellinen. Lopulliset johtopäätökset voivat olla subjektiivisia, ja eri tutkijat voivat päätyä erilaisiin tuloksiin samasta aineistosta. (Kangasniemi ym. 2013, 296–298.)

4.2 Aineiston haku ja valinta

Aineistoa haettiin EBSCO, Google-scholar ja PubMed-tietokannoista aiheeseen liittyvillä hakusanoilla; Manipulaatio (manipulation), taktiikka (tactic) ja persoonallisuushäiriö (personality disorder). Lisäksi aineistoa haettiin hakusanoilla defenssimekanismi (defence mechanism), tekniikka (technique), persoonallisuus (personality), antisosiaalinen (antisocial), narsismi (narcism), epävakaa (borderline), manipulatiivinen (manipulative) ja näiden erilaisia yhdistelmiä, mutta nämä hakusanat eivät tuoneet tutkimukseen valikoituneita tuloksia. Aineistoa etsittiin englanninkielisillä hakusanoilla, sillä persoonallisuushäiriöitä ja manipulaatiotaktiikoita koskeneet suomenkieliset haut eivät tuottaneet tulosta.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen valikoidut tulokset saatiin hakusanoilla ”manipulation” ja ”tactic”. Toiseen tutkimuskysymykseen valikoidut tulokset saatiin hakusanoilla ”personality disorder” ja ”manipulation”.

Tietokannoista saadut tulokset käytiin läpi ensin otsikon perusteella ja opinnäytetyön aiheeseen liittymättömät tutkimukset ohitettiin. Otsikon perusteella valikoitujen aineistojen tiivistelmät luettiin ja tiivistelmän perusteella aiheeseen liittyvät tutkimukset luettiin kokonaisuudessaan. Aineistoa tarkasteltiin suhteessa tutkimuskysymyksiin. Mikäli aineistosta ei löytynyt vastausta tutkimuskysymykseen, ne poissuljettiin opinnäytetyöstä.

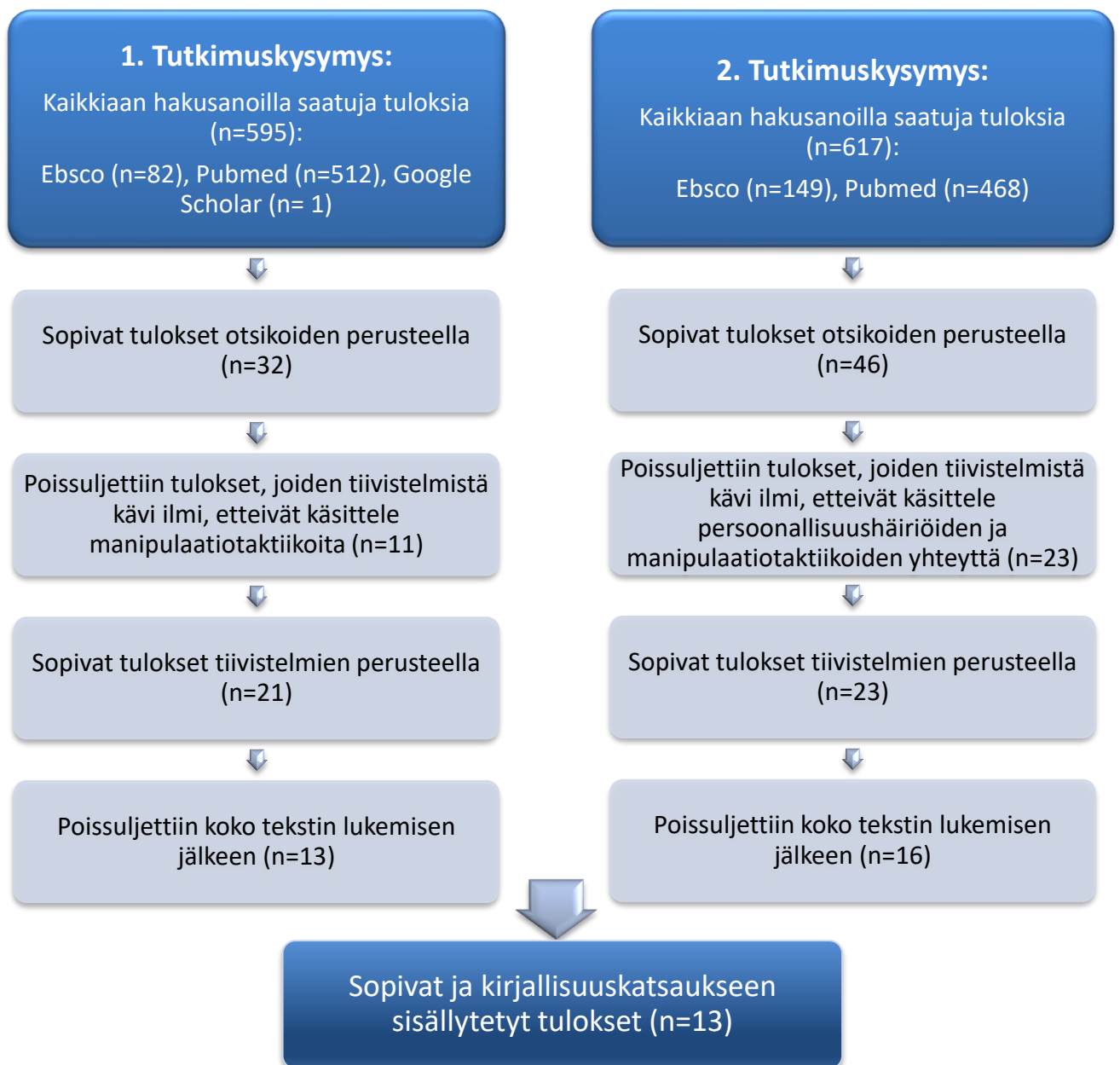
Aineiston valintakriteereitä ovat:

1. Aineiston tuli käsitellä ihmisten käytökseen tai toimintaan kohdistuvaa manipulointia.
2. Aineiston tulosten tuli liittyä tutkimuskysymyksiin.
3. Aineiston tuli olla vertaisarvioituja ja löytyä luotettavalla tieteellisellä aineistoa käsittelevällä tietokannalla.

Aineiston poissulkukriteereitä ovat:

1. Aineiston otsikossa ei esiinny aiheeseen liittyviä hakusanoja eikä se käsittele manipulaatiota tai persoonallisuushäiriöitä.
2. Aineisto ei käsittele manipulaatiota retoriikan tai käyttäytymistieteiden kontekstissa.
3. Aineiston tiivistelmä ei kohdistu niihin asioihin mitä tutkimuksella pyritään selvittämään.
4. Aineiston tulokset eivät antaneet tietoa mitä tutkimustehtävien perusteella haettiin.

Aineistonhauksen vaiheet on kuvattu kuviossa 1 ja lopullinen opinnäytetyöhön valikoitunut aineisto on kuvattu taulukossa 1 (LIITE 1).

KUVIO 1. Aineistonhankinnan eteneminen

4.3 Aineiston kuvaus

Aineistonhaun kautta kirjallisuuskatsaukseen valikoitui 13 tutkielmaa. Artikkelit on numeroitu 1–13 ja esitetty taulukossa 1 (LIITE 1). Taulukossa on esitelty tutkimuksen tekijät, artikkelin nimi, maa, julkaisuvuosi, julkaisu, tutkimuksen tavoite, aineisto- ja tutkimusmenetelmät sekä keskeiset tulokset.

Aineistoon valittiin seitsemän määrällistä tutkimusta (1, 4, 5, 10, 11, 12 ja 13), kaksi tutkimusta, joissa oli käytetty laadullisia ja määrällisiä tutkimusmenetelmiä (3 ja 6), yksi laadullinen tutkimus, jossa käytettiin haastatteluja (7), kaksi kirjallisuuskatsausta (2 ja 9) ja yksi aiempaan kirjallisuuteen perustuva käsitteellinen analyysi (8). Tutkimukset oli tehty Iso-Britanniassa (2, 7, 11 ja 13), Yhdysvalloissa (3, 6, 10 ja 12), Puolassa (1, 4 ja 5), Australiassa (12) ja Italiassa (9). Aineisto sijoittuu vuosille 1987–2024. Tutkimusten osallistujamäärät vaihtelivat 97 ja 1 054 henkilön välillä.

Valikoiduista aineistoista seitsemän käsitteli persoonallisuushäiriöiden ja manipulaatiotaktiikoiden välistä yhteyttä (1, 5, 9, 10, 11, 12 ja 13), kolme määritteli manipulaatiota ja manipulaatiotaktiikoita (2, 7 ja 8) ja kolme käsitteli manipulaatiota ja manipulaatiotaktiikoita muussa yhteydessä (3, 4 ja 6). Epävakaan persoonallisuushäiriön ja manipulaatiokäyttäytymisen yhteyttä tarkasteltiin kolmessa tutkimuksessa (1, 5 ja 13), narsistisen persoonallisuuden yhteyttä manipulaatiokäyttäytymiseen tarkasteltiin kolmessa tutkimuksessa (9, 10 ja 12), psykopatian yhteyttä manipulaatiokäyttäytymiseen tarkasteltiin neljässä tutkimuksessa (9, 11, 12 ja 13) ja machiavellismien yhteyttä manipulaatiokäyttäytymiseen tarkasteltiin kolmessa tutkimuksessa (5, 9 ja 12).

4.4 Aineiston analysointi

Tutkielmassa käytetään aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Mayring (2000) määrittelee sisällönanalyysin olevan järjestelmällinen ja metodologinen analyysi teksteistä niiden konteksti huomioiden. Laadullinen sisällönanalyysi pyrkii säilyttämään kvantitatiivisen sisällönanalyysin edut laadullisempaa tekstintulkintaa varten. Sisällönanalyysissä tulosten luokittelu ja teoreettisen kokonaisuuden rakentaminen tehdään aineistolähtöisesti, jolloin ne muotoutuvat aineiston, tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymysten perusteella. Prosessi määrittelee kriteerit, joiden avulla aineistoa analysoidaan. Luokittelua tulee tarkastella ja muokata, keskittyen löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiin tutkimuksen tarkoitus huomioiden. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 80; Mayring 2000.)

Tutkimukset luettiin ja käännettiin suomen kielelle, minkä jälkeen aineisto analysoitiin etsimällä tutkimuskysymyksen mukaisia manipulaatiotaktiikoita sekä persoonallisuushäiriöiden ja manipulaation yhteyksiä. Analysointi tapahtui siis tutkimuskysymyslähtöisesti, eli ”Millaisia manipulaatiotaktiikoita on havaittu?” ja ” Miten manipulointi on yhteydessä persoonallisuushäiriöihin?” Analysoinnin jälkeen havainnot luokiteltiin kolmeen pääkategoriaan: (i) aineistoissa havaitut manipulaatiotaktiikat,

(ii) aineistossa havaitut yhteydet persoonallisuushäiriöiden ja manipulaation välillä, (iii) muut opin-
näytetyön aiheen kannalta merkittävät havainnot. Luokittelua käytettiin näin ollen pääasiassa ai-
neiston havaintojen ja tulosten jäsentelyyn.

5 Tulokset

5.1 Aineistossa havaitut manipulaatiotaktiikat

Aineistoissa havaittiin yhteensä 39 manipulaatiotaktiikkaa. Tutkimuksissa käytettiin erilaisia mani-
pulaatiotaktiikoita manipulaation luokitteluun ja kuvailuun. Viidessä tutkimuksessa havaitut manipu-
laatiotaktiikat olivat luokittelevampia (Fagan 2024; Buss ym. 1987; Buss 1992; Bowers 2003; Jona-
son ym. 2012), kun taas viidessä tutkimuksessa manipulaatiotaktiikat olivat yksityiskohtaisempia ja
liittyivät kohderyhmien ominaisuuksiin (Mandal & Kocur 2013a; Mandal & Horak 2016; Mandal &
Kocur 2013b; Noggle 2022; Muñoz ym. 2011). Havaituista manipulaatiotaktiikoista osa oli samoja,
osa samankaltaisia ja osa toisistaan selkeästi eroavia.

Havaitut manipulaatiotaktiikat **pakottaminen** (Mandal & Kocur 2013a; Fagan 2024; Buss ym. 1987;
Mandal & Horak 2016; Mandal & Kocur 2013b; Muñoz ym. 2011), **uhkaaminen** (Mandal & Kocur
2013a; Mandal & Horak 2016; Mandal & Kocur 2013b; Jonason ym. 2012), **itsensä vahingoittami-
nen** (Mandal & Kocur 2013a; Mandal & Horak 2016; Mandal & Kocur 2013b), **kiusaaminen** (Bo-
wers 2003), **päihtymystilan hyväksikäyttäminen** (Muñoz ym. 2011) ja **kovat otteet** (Buss 1992)
sisälsivät voimakasta painostusta. **Vertaispaine** (Noggle 2022) oli sosiaalisen paineen hyödyntä-
mistä ja **lahjonta** (Bowers 2003;), **rahallinen palkkio** (Buss 1992) ja **vastavuoroisuus** (Buss
1992; Noggle 2022) hyödynsivät taas kohteen lahjomista.

Manipulaatiotaktiikat **anelu** (Mandal & Kocur 2013a; Mandal & Horak 2016, 5), **syllisyyden he-
rättäminen** (Mandal & Kocur 2013a; Mandal & Horak 2016; Mandal & Kocur 2013b; Noggle 2022),
regressio (Buss ym. 1987; Buss 1992), **itsensä alentaminen** (Buss ym. 1987; Buss 1992), **emo-
tionaalinen manipulointi** (Noggle 2022; Muñoz ym. 2011), **pelon herättäminen** (Noggle 2022),
negatiivinen kommentointi (Noggle 2022) ja **vastuun vetoaminen** (Buss 1992) olivat taktiikoita
manipuloida kohteen tunteita. Myös **vietteleminen** (Mandal & Kocur 2013a, 2, Mandal & Horak
2016; Mandal & Kocur 2013b; Muñoz ym. 2011), **viehättäminen** (Buss ym. 1987; Buss 1992;
Noggle 2022; Jonason ym. 2012), **ehdollistaminen** (Bowers 2003), **nautinnon herättäminen**
(Buss 1992) olivat kohteen tunteisiin viettelyn keinoin kohdistuvaa manipulointia.

Manipulaatiotaktiikat **loukkaantuminen** (Mandal & Kocur 2013a; Mandal & Kocur 2013b), **mykkä-
koulu** (Buss ym. 1987; Mandal & Horak 2016; Buss 1992), **huomiotta jättäminen** (Mandal &

Horak 2016), **sosiaalinen vertailu** (Buss 1992), **emotionaalinen kiristys** (Noggle 2022) ja **suhteen tai terapian päättämällä uhkaaminen** (Mandal & Kocur 2013a; Mandal & Horak 2016; Mandal & Kocur 2013b) olivat keinoja manipuloida kohdetta rankaisemisen avulla. **Hyödyntäminen** (Bowers 2003) oli järjestelmien hyväksikäyttämistä kohteen manipuloinniksi ja **järkeily** (Buss ym. 1987) tarkoitti rationaalisia argumentteja kohteeseen vaikuttamiseksi.

Havaitut manipulaatiotaktiikat **valehtelu** (Mandal & Kocur 2013a; Mandal & Horak 2016; Mandal & Kocur 2013b), **harhauttaminen** (Noggle 2022) ja **huijaus** (Fagan 2024; Bowers 2003) olivat keskenään samankaltaisia valheita ja harhaanjohtamista hyödyntäviä manipulaatiotaktiikoita. **Puheesta kieltäytyminen** (Mandal & Kocur 2013a; Mandal & Horak 2016; Mandal & Kocur 2013b) ja **jakaminen** (Bowers 2003) olivat dialogin muokkaamista ja **kehystys** (Fagan 2024), **estäminen** (Fagan 2024), **työntäminen** (Fagan 2024; Noggle 2022) sekä **sotkeminen** (Fagan 2024) olivat keinoja muokata kohteen valintaympäristöä.

5.2 Persoonallisuushäiriöt ja yhteys manipulaatioon

Tutkimuksissa machiavellismin havaittiin olevan yhteydessä manipuloivaan käyttäytymiseen (Mandal & Kocur 2013b; Duradon ym. 2023; Jonason ym. 2012). Machiavellismi ilmeni kuitenkin eri tavoin verrattuna epävakaiseen persoonallisuushäiriöön (BPD). Mandalin ja Kocurin (2013b) tutkimuksessa havaittiin, että BPD:n kohdalla manipulaatio liittyi läheisyyden ja hyväksynnän hakemiseen ihmissuhteissa, kun taas machiavellismiin liittyvä manipulaatio oli laskelmoivampaa ja kylmäkiskoista, keskittyen muiden hyväksikäyttöön omien tavoitteiden saavuttamiseksi. Tutkimuksessa havaittiin, että machiavellismin ja BPD:n välillä ei ollut merkittävää korrelaatiota, mikä viittasi siihen, että vaikka molemmat ilmiöt sisältävät manipulointia, niiden taustalla olevat motiivit ja käyttäytymismallit olivat erilaisia. (Mandal & Kocur 2013b.)

Machiavellistisia piirteitä omaavat käyttivät manipulaatiotaktiikkana viettelyä ja viehätysvoimaa (Mandal & Kocur 2013b; Jonason ym. 2012). Lisäksi machiavellismiin liittyi työpaikalla sekä ”kovia” manipulaatiotaktiikoita, kuten suora manipulaatio, uhkailu ja tilannekohtainen manipulaatio, että ”pehmeitä” manipulaatiotaktiikoita, kuten viehätysvoiman käyttäminen, huumori, imartelu ja kompromissien tekeminen. Machiavellismi liittyi tehokkaaseen manipulaatiotaktiikoiden käyttöön ja niiden monipuoliseen yhdistelyyn. (Jonason ym. 2012.)

Duradonin ym. (2023) tutkimuksessa havaittiin, että machiavellististen ja psykopaattisten henkilöiden manipulaatiotaktiikat eivät perustuneet empatiaan. Machiavellismi- ja psykopatiapiirteisten koehenkilöiden käyttämällä manipulaatiotaktiikoilla ei ollut yhteyttä kognitiiviseen empatiaan toisin kuin narsisteilla, joilla kognitiivinen empatia vaikutti yhdistyvän manipulaatiotaktiikoihin vahvemmin. Psykopiatalia oli merkittävimmät puutteet empatiassa. (Duradon ym. 2023.)

Psykopatian havaittiin liittyvän manipulaatiokäyttäytymiseen (Duradon ym. 2023; Muñoz ym. 2015; Muñoz ym. 2011; Jonason ym. 2012). Psykopatiaan liitetyt manipulaatiokeinot perustuivat suoriin, usein väkivaltaisiin tai pelotteluun perustuviin taktiikoihin, kuten viettelyyn ja uhkailuun (Duradon ym. 2023), fyysiseen kontrollintiin (Muñoz ym. 2015), seksuaaliseen viettelyyn, kosketteluun, emotionaaliseen manipulointiin, päihtymystilan hyödyntämiseen ja fyysiseen pakottamiseen (Muñoz ym. 2011) sekä uhkailuun, rangaistuksella uhkaamiseen ja pakottaviin manipulaatiotaktiikoihin (Jonason ym. 2012). Psykopaattiset henkilöt olivat aggressiivisempia ja voimakkaammin pakottavia manipulaatiotavoissaan kuin narsistiset tai machiavelliset henkilöt (Jonason ym. 2012).

Epävakaata persoonallisuushäiriötä liittyi tutkimuksissa voimakkaasti manipuloivaan käyttäytymiseen (Mandal & Kocur 2013a; Mandal & Kocur 2013b; Muñoz ym. 2015). Tutkimuksissa havaittiin epävakasta persoonallisuushäiriöstä kärsivien manipulaatiotaktiikoiden käytön liittyvän läheisyyden tavoitteluun, hylätyksi tulemisen pelkoon ja olevan luonteeltaan reaktiivista eikä suunniteltua (Muñoz ym. 2015; Mandal & Kocur 2013a). BPD-potilaiden manipulatiivista käyttäytymistä selitettiin myös transferenssin kautta eli potilas toistaa käyttäytymismallia, jonka on oppinut aiemmissä tärkeissä ihmissuhteissa (Mandal & Kocur 2013a).

BPD-potilaat käyttivät kontrolliryhmiä enemmän manipulaatiotaktiikoita, kuten anelua, valehtelua, uhkailua, loukkaantumista, suhteen päättämällä uhkaamista, syyllisyyden herättämistä, itsensä vahingoittamista ja terapeutit arvioivat potilaiden yleisimmiksi manipulaatiotaktiikoiksi valehtelun, tiedon pimittämisen, syyllisyyden herättämisen ja taivuttelun. Terapeutit arvioivat tutkimuksissa BPD-potilaiden manipulaation korkeammaksi kuin potilaat itse, mikä viittasi siihen, että potilaat eivät olleet tietoisia manipulaatiokäyttäytymisestään tai eivät halunneet myöntää sitä. (Mandal & Kocur 2013a; Mandal & Kocur 2013b.)

Muñozin ym. (2015) tutkimuksessa havaittiin, että epävakaaseen persoonallisuushäiriöön liittyvät piirteet korreloivat vahvasti useiden manipulaatiokäyttäytymisten kanssa romanttisissa suhteissa. Erityisesti epävakaan persoonallisuushäiriön piirteet olivat yhteydessä voimakkaampaan parin säilyttämisstrategioiden käyttöön, eli pyrkimykseen säilyttää ja hallita nykyistä suhdetta. Persoonallisuushäiriön piirteet liittyivät myös partnerin houkutteluun, mikä tarkoittaa toisen henkilön houkuttelua, vaikka hän olisi jo parisuhteessa. Tutkimus osoitti myös, että epävakaan persoonallisuushäiriön piirteitä omaavat henkilöt kokevat usein uhriksi joutumista seksuaalisessa pakottamisessa. (Muñoz ym. 2015.)

Myös narsismin havaittiin olevan yhteydessä manipulointiin (Sauls ym. 2019; Duradon ym. 2023; Jonason ym. 2012). Tutkimuksissa havaittiin narsististen henkilöiden käyttävän parisuhteessa manipulaatiotaktiikkoina loukkaantumisen esittämistä, kiusaamista, painostamista ja rankaisemista (Sauls ym. 2019) sekä työpaikalla viehätysvoiman, ulkonäön ja imartelun hyödyntämistä (Jonason ym. 2012). Työympäristössä narsismi ei ollut yhtä vahvasti yhteydessä ”koviin” taktiikoihin, kuten suoraan manipulointiin tai uhkailuun. Jonasonin ym. (2012) tutkimuksessa havaittiin narsistien

pyrkivän vaikuttamaan muihin käyttämällä taktiikoita, jotka saavat kohteen tuntemaan, että toiminta on heidän omassa intressissään tai että se vahvistaa heidän itsetuntoaan. Tämän arvioitiin heijastavan narsistien tarvetta ihailuun ja myönteiseen huomioon, mikä ilmenee manipulaatiotaktiikoissa, joissa korostetaan heidän ulkoista olemustaan ja viehättävyyttään. (Jonason ym. 2012.)

Sauls ym. (2019) jakoivat tutkimuksessaan narsismin agenttiseen (ihailu) ja antagonistiseen (kilpailu) muotoon. Agenttinen muoto oli yhteydessä korkeampaan itsetuntoon ja positiivisempiin parisuhdetuloksiin, kun taas antagonistinen muoto keskittyi itsensä suojelemiseen, kilpailijoiden syrjäyttämiseen, epävakaiseen itsetuntoon, alhaisempaan kumppanin arvostukseen ja lisääntyneeseen aggressiivisuuteen sekä mustasukkaisuuteen suhteissa. Antagonistisessa narsismin muodossa korostuivat negatiiviset manipulaatiotaktiikat, kuten kiusaaminen ja rankaiseminen. (Sauls ym. 2019.)

Duradon ym. (2023) havaitsivat tutkimuksessaan narsismiin liittyvän korkeampi kognitiivisen empatian taso kuin machiavellismiin ja psykopatiaan. Tutkimus myös osoitti, että narsistit saattavat yliarvioida omia kykyjään ja osaamistaan, mikä voi osaltaan vaikuttaa heidän manipulatiiviseen käyttäytymiseensä. (Duradon ym. 2023.)

5.3 Muita havaintoja

Bussin ym. (1987) tutkimuksessa yksilön kasvuympäristön arvioitiin vaikuttavan manipulaatiotaktiikoihin, joita hän oppii käyttämään. Tutkimuksessa havaittiin yhteys eri persoonallisuuspiirteiden ja taktiikoiden välillä. Riidanhaluisen persoonallisuuspiirteen ja painostamisen sekä neuroottisen persoonallisuuspiirteen ja mykkäkoulun välillä oli positiivinen yhteys. Lisäksi tutkimuksessa havaittiin vahva yhteys emotionaalisen epävakauden sekä regressio- ja painostustaktiikan välillä (Buss ym. 1987). Emotionaalinen vakaus taas oli heikosti yhteydessä järkeilyyn ja koviin otteisiin (Buss 1992).

Muñozin ym. (2011) tutkimuksessa primääri psykopatia ennusti erityisesti seksuaalisesti pakottavien taktiikoiden käyttöä ja pakottamisen vakavuuden lisääntyessä ennustettavuus parani. Tutkimuksessa sekä miehet että naiset, joilla on psykopaattisia piirteitä, käyttivät seksuaalisesti pakottavia taktiikoita, mutta miehet olivat todennäköisemmin kuin naiset käyttäneet kumppaninsa alkoholin vaikutuksen alaisuutta hyväkseen seksuaalisen hyödyn saamiseksi. Primäärit psykopatiapiirteet olivat yleisesti ottaen tärkeimpiä ennustettaessa seksuaalisesti pakottavaa käyttäytymistä seksin epäämisen jälkeen. Sekundäärinen psykopatia ei ennustanut merkittävästi pakottavien taktiikoiden käyttöä. (Muñoz ym. 2011.)

6 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tuloksia tarkastellaan tutkimuskysymysten kautta eli tarkastellaan aineistossa havaittuja manipulaatiotaktiikoita, pohditaan niiden vaikuttamismetodeja sekä tehdään johtopäätöksiä niiden käytämisestä. Toinen tutkimuskysymys tarkastelee persoonallisuushäiriöiden ja manipulaation yhteyttä. Aineistossa käsiteltyjä persoonallisuushäiriöitä eli machiavellismia, psykopatiaa, epävakaata persoonallisuushäiriöitä sekä narsismia ja niiden yhteyttä manipulaatiokäyttäytymiseen tarkastellaan omassa osassaan.

6.1 Manipulaatiotaktiikat

Aineistoissa havaittiin 39 manipulaatiotaktiikkaa, joista monet olivat erilaisia ja monet taas keskenään samankaltaisia taktiikoita. Erilaisia manipulaatiotaktiikoita on luultavasti vielä huomattavasti enemmänkin, kuin mitä tutkimuksissa tuotiin ilmi, ja niiden käyttö sekä ilmeneminen muuttuvat kontekstin mukaan. Manipulaatiotaktiikat myös limittyvät toisiinsa eikä kattavaa listaa kaikista taktiikoista ole kenties mahdollista edes tehdä.

Aineistoissa havaitut manipulaatiotaktiikat on luokiteltu seuraavaksi esiteltävien 11 erilaisen yläkäsitteen alle niiden vaikuttamismetodien perusteella. Yläkäsitteet ja taktiikat esitellään myös taulukossa 2 (LIITE 2).

Pakottaminen

Aineistoissa tunnistettiin manipulaatiotaktiikoiksi pakottaminen, painostaminen, uhkaaminen, kovat otteet, pelon ruokkiminen, päihtymystilan hyväksikäyttäminen ja kiusaaminen. Kovat otteet (hardball) saattoivat sisältää väkivaltaa, väkivallalla uhkaamista, valehtelua ja kiristämistä toisen ihmisen pakottamiseksi (Buss 1992, 484). Päihdyttäminen tarkoitti Muñozin ym. (2011) tutkimuksessa kohteen tietoista päihdyttämistä alkoholilla tai huumeilla, jotta tämä suostuisi seksuaaliseen kanssakäymiseen. Uhkailu saattoi ilmetä esimerkiksi itsensä vahingoittamisella, itsemurhalla tai lakitoimilla uhkaamista tai terapeutin esimiehelle valittamisella uhkaamista. Pakottaminen taas oli fyysistä pakottamista tai muunlaista kontrollointia esimerkiksi vaatimalla ja peruuttamalla tapaamisaikoja painostustarkoituksessa. (Mandal & Kocur 2013b, 673; Mandal & Horak 2016, 73.)

Pakottaminen, kiusaaminen ja pelon ruokkiminen ovat manipulaatiotaktiikoita, joissa manipuloija käyttää uhkailua, painostusta ja pelon luomista saadakseen toisen henkilön toimimaan vastoin omaa tahtoaan. Kiusaaminen on aggressiivista kontrollointia, jossa manipuloija pyrkii nopeaan totelevaisuuteen ja luo pelon ilmapiirin. Pakottaminen sisältää usein suoraa uhkailua ja tekee vastarinnan vaikeaksi. Pelon ruokkiminen perustuu pelon ja epävarmuuden luomiseen, jolloin manipuloija voi kontrolloida kohteen käyttäytymistä käyttämällä hyväksi tämän pelkoja ja epävarmuuksia.

Uhkaaminen voi tapahtua myös ei-verbaalisesti, sisältää väkivaltaa taikka sosiaalisilla tai taloudellisilla seuraamuksilla uhaten. Pelkoa voidaan ruokkia myös vihjauksilla negatiivisista seurauksista, jos kohde ei tottele manipuloijaa. (Bowers 2003; Noggle 2022; Parviainen & Pyykkö 2020, luku 5.)

Pakottaminen vaikuttaa primitiiviseltä manipulaatiotaktiikalta, mutta on suoraviivainen ja tehokas keino vaikuttaa sekä kontrolloida manipuloitavaa kohdetta. Pakottaminen ei myöskään vaadi välttämättä korkeaa älykkyyttä, sosiaalisia taitoja tai empatiakykyä, toisin kuin jotkut monimutkaisemmat manipulaatiotaktiikat, kuten tunteiden manipulointi.

Lahjominen

Aineistoissa tunnistettiin manipulaatiotaktiikoiksi lahjonta, rahallinen palkkio ja vastavuoroisuus. Lahjominen on manipulaatiotaktiikka, jossa manipuloija tarjoaa etuja tai palkkioita saadakseen kohteen toimimaan omien toiveidensa mukaisesti, usein hämärtäen kohteen kykyä arvioida tilannetta objektiivisesti. Lahjominen voi olla myös vastavuoroisuuteen vetoamista esimerkiksi tekemällä ensin pienen palveluksen vaatiakseen vastapalvelusta, lupaamalla palveluksia, luopumalla jostain tai lupaamalla, että ensi kerralla manipuloija tekee jotain (Noggle 2022; Buss 1992, 484).

Lahjominen voi tapahtua myös kehuina, validaationa ja positiivisen palautteen kautta. Tällöin manipuloija saa kohteen toimimaan haluamallaan tavalla palkitsemalla häntä esimerkiksi hyväksynnällä ja ylistyksellä. Tämä taktiikka voi ainakin näennäisesti vahvistaa kohteen itsetuntoa, mutta on toimiva juuri henkilöihin, joilla on alhainen itseluottamus ja taipumus hakea hyväksyntää muilta. (Bowers 2003; Parviainen & Pyykkö 2020, luku 5.)

Lahjominen vaikuttaa myös melko suoraviivaiselta manipulointitaktiikalta, mutta se vaikuttaa manipuloinnin kohteen autonomiaan huomattavasti pakottamista salakavalammin. Voi kuvitella, että lahjonnan kohteena ollut ei välttämättä itse koe tulleen manipuloituksi vaan kokee saaneensa ansaitun palkkion toiminnastaan. Myös tilannetta ulkopuolelta tarkasteleva voi nähdä seurauksien vastuun olevan lahjonnan kohteella tämän otettua lahjonnan vastaan.

Hyödyntäminen

Yhdessä tutkimuksista tunnistettiin hyödyntäminen (capitalizing) manipulaatiotaktiikkana. Hyödyntäminen on manipulaatiotaktiikka, jossa manipuloija käyttää hyväkseen järjestelmiä, auktoriteetteja ja resursseja saadakseen haluamansa lopputuloksen. Manipuloija voi esimerkiksi käyttää hyväkseen oikeusjärjestelmää, valittamalla toistuvasti ylemmille tahoille painostaakseen kohdettaan. Manipuloija voi myös käyttää sosiaalisia suhteitaan tai eri yhteisöjä vaikuttaakseen muihin haluamallaan tavalla. (Bowers 2003.)

Hyödyntäminen on haastavasti tunnistettava manipulaatiotaktiikka eikä se kohdistu välttämättä suoraan tiettyyn ihmiseen, mutta perustuu siihen, että manipuloija käyttää toissijaisia tapoja

painostamiseen. Esimerkiksi poliisien ja oikeusjärjestelmien kanssa usein tekemisissä ollut henkilö voi oppia tunnistamaan milloin poliisilla on toimivaltuuksia puuttumiseen ja hyödyntää tätä toimimalla itse tällä rajapinnalla. Toinen esimerkki on psykiatrisesta potilaasta, joka tuntee sairaalaosaston käytännöt ja toimii muille haitallisella tavalla, mutta niin etteivät kriteerit käytökseen puuttumiseen täyty. Hyödyntäminen vaatii siis, että manipuloija ymmärtää järjestelmien toimintatavat, mutta voi olla erittäin tehokas. Hyödyntäminen puuttuu voimakkaasti kohteen autonomiaan ja voi murentaa luottamusta järjestelmiin.

Harhaanjohtaminen

Useassa aineistossa tunnistettiin manipulaatiotaktiikoiksi valehtelevä, harhauttaminen ja huijaaminen. Mandalin ja Horakin (2016, 73) tutkimuksessa valehtelu saattoi ilmetä esimerkiksi potilaan jättäessä kertomatta tarpeellista tietoa muun muassa aiemmista hoidoistaan, lääkityksistään tai oireistaan, tai simuloimalla oireita ja syyttämällä henkilökuntaa seksuaalisesta häirinnästä. Harhauttaminen eli ”gaslighting” tarkoittaa, että manipuloija saa kohteen epäilemään omaa arviointikykyään ja on näin alttiimpi toimimaan manipuloijan ehdotusten mukaan (Noggle 2022).

Huijaaminen, petos ja valehtelevä ovat manipulaatiotaktiikoita, joissa manipuloija hyödyntää valheita ja totuuden vääristelyä saavuttaakseen omia tavoitteitaan toisen henkilön kustannuksella. Kiistämällä, valheellisilla anteeksipyyntöillä ja keskustelun ohjaamisella muualle manipuloija pyrkii johtamaan kohdettaan harhaan. Yhteistä näillä taktiikoilla on valheellisuus ja totuuden muokkaaminen toisen henkilön toiminnan tai mielipiteiden kontrolloimiseksi, johtamaan häntä harhaan ja välttämään vastuun omista teoistaan, usein vakavien ja pitkäaikaisten seurausten kustannuksella. (Bowers 2003; Noggle 2022; Parviainen & Pyykkö 2020, luku 5.)

Harhaanjohtaminen on haastavasti tunnistettava manipulaatiotaktiikka juuri sen harhauttamistarkoituksen vuoksi. Tätä voitaisiin kuvailla myös informaatioympäristön muokkaamiseksi, jolloin manipuloinnin kohde saa vääristeltyä tietoa. Suora valehtelu voi paljastuessaan tehdä manipuloinnin tyhjäksi, mutta esimerkiksi henkilöiden, mielipiteiden tai asioiden vähättely, vääristely, mitätöinti ja harhaanjohtavat tulkinnat voivat olla erittäin vaikeasti havaittavia ja paljastuessaankin vaikuttaa manipuloitavan itsetuntoon sekä valintoihin.

Tunteiden manipulointi

Aineistoissa tunnistettiin manipulaatiotaktiikoiksi loukkaantumisen esittäminen, anelu, syyllisyyden herättäminen, regressoituminen, itsensä alentaminen, negatiivinen kommentointi (”negging”) ja toisen osapuolen vastuuseen vetoaminen. Anelu saattoi tapahtua tutkimuksissa esimerkiksi pyrkimällä välttämään vaikea tehtävä vaikeaan tilanteeseensa vedoten ja syyllisyyden herättäminen syyttämällä toista osapuolta työnsä laiminlyönnistä, empatian ja ymmärryksen puutteesta tai potilaan voinnin ja itsetunnon heikentämisestä (Mandal & Horak 2016, 73; Mandal & Kocur 2013b,

673). Itsensä alentaminen saattoi olla itsensä alentamista, esimerkiksi tekeytymällä sairaaksi, tai antamalla toisen alentaa itseään saadakseen tämän tekemään jotain (Buss 1992, 484). Negatiivinen kommentointi saattoi olla syyllistämistä tai toisen ominaisuuksien ikävää kommentointia, jolla pyrittiin vaikuttaa tämän tunnetilaan ja itsetuntoon. (Noggle 2022.)

Nöyristely, regressio ja valeuhrituminen ovat manipulaatiotaktiikoita, joissa tavoitteena on omalla alentuvalle tai epäkypsällä käytöksellä tai itsensä uhrina esittämisellä herättää kohteessa tunteita kuten sääliä ja myötätuntoa. Näiden tunteiden herättämisen tarkoituksena on vaikuttaa kohteen toimintaan. Vääränlaisten tunteiden herättäminen on kohteen tunteiden manipulointia. Tunteiden manipulointia voi olla myös muunlainen tunteisiin vetoava vaikuttaminen kohteen toiminnan kontrolloimiseksi. Manipuloija voi esimerkiksi pyrkiä herättämään kohteessa epävarmuutta kyseenalaistamalla tämän seksuaalisuutta ja saada tämän näin toimimaan vastoin omia intressejään. (Muñoz ym. 2011; Noggle 2022; Buss 1987; Parviainen & Pyykkö 2020, luku 5.)

Kenties kaikki manipulaatiotaktiikat perustuvat tavalla tai toisella kohdehenkilön tunteiden manipulointiin, mikä osoittaa myös taktiikoiden luokittelun haasteen. Tunteiden manipuloinnin taktiikka pyrkii kuitenkin manipuloimaan kohteen käyttäytymistä tämän tunteisiin vaikuttamalla. Tämä on haastavasti tunnistettava taktiikka, mutta tullessaan ilmi sen tehokkuus vähenee merkittävästi. Kohde voi kokea tällaisen manipuloinnin erittäin loukkaavana ja hyväksikäyttävänä, mikä taas aiheuttaa negatiivisia tunteita manipuloijaa kohtaan ja vähentää taktiikan tehokkuutta jatkossa.

Sosiaalisen paineen hyödyntäminen

Noggle (2022) tunnisti aineistossaan vertaispaineen käyttämisen manipulaatiotaktiikkana. Vertaispainetta hyödyntäessään manipuloija voi käyttää hyväkseen ryhmän odotuksia ja sosiaalisia normeja vaikuttaakseen kohteensa käytökseen ja päätöksentekoon. Manipuloija voi esimerkiksi tuoda ilmi, että kaikki muut ryhmän jäsenet toimivat tietyllä tavalla ja vihjata sosiaalisella syrjinnällä, ellei kohde toimi samoin. Manipuloija voi myös vedota laajempiin sosiaalisiin normeihin tai antaa näistä vääristyneen kuvan kontrolloidakseen kohteen toimintaa. (Noggle 2022; Parviainen & Pyykkö 2020, luku 5.)

On sinänsä yllättävää, että sosiaalisen paineen hyödyntäminen ilmeni vain yhdessä aineistossa. Ihmisen voimakas tarve kuulua ryhmään ja pelko joukosta erottumiseen ohjaavat usein yksilön käyttäytymistä ja valintoja. Sosiaalisen paineen vuoksi yksilö voi tehdä itselleen hyvin haitallisiakin valintoja, vaikka tiedostaisi näiden riskit, minkä vuoksi sosiaalisen paineen hyödyntäminen manipuloinnissa voi olla erittäin tehokas manipulaatiotaktiikka.

Valintaympäristön muokkaaminen

Aineistoissa tunnistettiin manipulaatiotaktiikoiksi kehystäminen, estäminen, sotkeminen ja työntäminen. Noggle (2022) kuvaa työntämistä eli ”nudging” hienovaraiseksi manipulointikeinoksi, jossa

yksilön päätöksentekoa ohjataan muuttamalla hänen ympäristöään tai valintaympäristöään siten, että tietty valinta tulee todennäköisemmäksi ilman suoraa pakottamista. Manipuloija voi esimerkiksi esittää kohteelle, että on vain yksi järkevä toimintavaihtoehto; ”Voimme olla tekemättä mitään, väitellä asiasta loputtomiin tai tehdä näin”. Vaihtoehtoja myös rajataan tai liioitellaan toisen vaihtoehdon hyötyjä manipuloijalle hyödyllisessä valossa. (Noggle 2022.)

Faganin (2024) tutkimuksessa käsitellään digitaalisia vaikuttamiskeinoja, joita kutsutaan "pimeiksi työntämisiksi" (dark nudges); pakottaminen, kehystäminen, estäminen ja sotkeminen. Ne perustuvat internetin käyttäjien manipulointiin heidän valintaympäristöään muokkaamalla. Pakottaminen tarkoittaa käyttäjän ohjaamista toimimaan vastoin tahtoaan, kuten hyväksymään tietojensa jakamisen. Kehystämisessä informaatiota esitetään tavalla, joka vaikuttaa käyttäjän päätökseen, kuten väittämällä, että tuote on vähissä. Estämisessä vaikeutetaan käyttäjän toimintaa, esimerkiksi tilauksen peruminen tehdään monimutkaiseksi. Sotkemisessä käyttäjää häiritään tai pidetään varattuna pidempään kuin hän tahtoi, kuten loputtoman sisällön tarjoamisella. (Fagan 2024.)

Valintaympäristön muokkaaminen on vaikeasti tunnistettava manipulointitaktiikka, koska kohteella ei ole välttämättä tietoa valintojensa rajaamisesta. Digitaalinen ympäristö tekee taktiikasta vielä haastavamman, koska manipuloinnin kohteelle ei välttämättä edes anneta muita vaihtoehtoja kuin haluttu vaihtoehto, jolloin tieto manipuloinnista ei auta palauttamaan kohteen autonomiaa. Tätä manipulaatiotaktiikkaa käytetään usein suurten ihmisryhmien valintoihin vaikuttamiseksi, mutta myös positiivisissa tarkoituksissa. Esimerkiksi kaupassa voidaan asettaa terveelliset tuotteet näkyville paikoille, jotta ihmiset valitsisivat niitä.

Viettely

Aineistoissa havaittiin manipulaatiotaktiikat vietteleminen, viehättäminen, ehdollistaminen ja nautinnon herättäminen. Viettely näyttäytyi esimerkiksi pukeutumalla provokatiivisesti, kehumalla henkilökohtaisia tai ammatillisia ominaisuuksia ja ottamalla läheisyyttä (Mandal & Horak 2016, 73; Mandal & Kocur 2013b, 673; Jonason ym. 2012). Digitaalisessa ympäristössä viettely taas saattoi tapahtua esimerkiksi tunteita herättävillä kuvilla tai ihmisten heikkouksiin ja haluihin vetoamalla (Fagan 2024, 2). Viettely voi ilmetä ystävällisyytenä, imarteluna tai huumorin käyttönä, joka vähentää vastarintaa ja tekee kohteen alttiimmaksi suostumaan manipuloijan pyyntöihin. Viettely voi esiintyä niin romanttisissa kuin ei-romanttisissakin yhteyksissä, ja se hyödyntää kohteen halua saada hyväksyntää. (Parviainen & Pyykkö 2020, luku 5; Buss 1987.)

Ehdollistaminen tarkoittaa, että manipuloija pyrkii luomaan ”erityssuhteen” kohteeseen. Manipuloija rakentaa aluksi luottamuksellisen tai läheisen suhteen kohteeseen, esimerkiksi ystävällisyydellä ja tarjoamalla luottamustaan sekä apuaan, ja käyttää tätä suhdetta myöhemmin suostutellakseen tai painostaakseen kohteen toimimaan omien toiveidensa mukaisesti. (Bowers 2003.)

Viettely on suunnitelmallinen ja manipuloijan ominaisuuksista riippuen joko tehokas tai tehoton manipulaatiotaktiikka. Viehätysvoima perustuu manipuloijan karismaan ja miellyttävään käytökseen, jolla hän saa kohteen tuntemaan itsensä erityiseksi tai haluamaan manipuloijan hyväksyntää. Viettely tai mielistely voi olla itsessään helppoa tunnistaa, mutta sitä voi myös olla vaikea erottaa huomionosoituksista, joiden taustalla ei ole manipulointitarkoitusta.

Dialogin muokkaaminen

Aineistoissa tunnistettiin manipulaatiotaktiikat puhumisesta kieltäytyminen ja jakaminen ("splitting" tai "dividing"). Jakaminen on manipulaatiotaktiikka, jossa manipuloija tarkoituksellisesti luo eripuraa tai ristiriitoja ryhmän tai yhteisön sisällä heikentääkseen sen yhtenäisyyttä ja lisätäkseen omaa vaikutusvaltaansa. Manipuloija saattaa kehua tai haukkua kohteelle muita ryhmän jäseniä, käyttää valheita, liioittelua ja korostaa ryhmän jäsenten mielipide-eroja, jotta nämä alkaisivat nähdä toisensa vastustajina tai kilpailijoina. Kun ryhmän yhtenäisyys hajoaa, manipuloija voi helpommin saavuttaa omat päämääränsä. (Bowers 2003.)

Puhumisesta kieltäytyminen voidaan ymmärtää kohteen rankaisemiseen käytettävänä mykkäkouluna, mutta dialogin muokkaamisessa sillä on erilainen merkitys. Dialogin muokkaamisen taustalla on tavoite kontrolloida tilannetta ja keskustelua. Samoin jakaminen tähtää tilanteen kontrolloimiseen dialogia muokkaamalla. Manipuloija voi esimerkiksi kieltäytyä puhumasta, ymmärtää asioita tahallaan väärin tai sabotoida muuten keskustelua estääkseen rakentavan vuorovaikutuksen ja saada muut luopumaan keskustelusta tai sen tavoitteista.

Rankaiseminen

Aineistoissa tunnistettiin manipulaatiotaktiikat parisuhteen tai terapiasuhteen päättämällä uhkaaminen, itsensä vahingoittaminen, mykkäkoulu, huomioimatta jättäminen, murjottaminen, tunteilla kiristäminen ja sosiaalinen vertailu. Mykkäkoulu, huomioimatta jättäminen ja murjottaminen ovat eräänlaista tunteilla kiristämistä, jossa manipuloija katkaisee kommunikoinnin, esimerkiksi vetäytymällä fyysisesti tai ottamalla emotionaalista etäisyyttä, rangaistakseen kohdetta tai painostaakseen tätä. Tämä taktiikka aiheuttaa kohteessa ahdistusta ja syyllisyyttä, mikä saa kohteen myöntymään manipuloijan vaatimuksiin vain saadakseen normaalin vuorovaikutuksen palautumaan. (Buss 1987; Parviainen & Pyykkö 2020, luku 5; Mandal & Horak 2016, 73; Noggle 2022; Mandal & Kocur 2013b, 673.)

Rankaiseminen esimerkiksi huutamalla, nalkuttamalla, suhteen päättämällä uhkaamisella, tunteilla kiristämällä ja sosiaalisella vertailulla perustuu samoihin periaatteisiin tilanteen kontrolloimisesta käyttämällä kovaa ääntä, kohteelle tärkeällä asialla kiristämistä tai jatkuvaa kritiikkiä aiheuttamaan epävarmuutta ja negatiivisia tunteita kohteessa. Manipuloija voi saada kohteen kokemaan syyllisyyttä ja vastuuta manipuloijan tunteista tai hyvinvoinnista. Dramaattinen käytös ja voimakkaat

tunnepurkaukset luovat kohteelle paineen tehdä kompromisseja ja ottaa vastuuta tilanteesta. Itsensä vahingoittamisella voidaan myös rankaista kohdetta ja pyrkiä vastuuttamaan tätä tilanteesta esimerkiksi viiltämällä itseään ja näyttämällä haavoja toisella osapuolella. (Parviainen & Pyykkö 2020, luku 5.)

Rankaiseminen on tehokas manipulaatiotaktiikka, jossa manipuloija käyttää psykologista painostusta ja henkistä väkivaltaa saadakseen kohteen toimimaan haluamallaan tavalla. Taktiikassa voidaan vedota monella eri tapaa kohteen tunteisiin, mikä voi vaatia, että manipuloija tuntee kohteen ja pystyy ennakoimaan tämän reaktioita. Vaikka kohde tunnistaisi manipulointitarkoituksen rankaiseman käytöksen taustalla, saattaa kohde toimia manipuloijan tahdon mukaisesti saadakseen negatiivisia tunteita aiheuttavan käytöksen loppumaan. Tämä tekee rankaisemisesta erityisen tehokkaan manipulaatiotaktiikan.

Järkeily

Aineistoissa tunnistettiin myös järkeily (reason tai rationalizing) manipulaatiotaktiikkana. Tämän pohjana ovat loogiset argumentit toisen osapuolen päätöksiin tai käytökseen vaikuttamiseksi. Järkeily voi tapahtua esimerkiksi selittämällä miksi haluaa toisen tekävän jotain, antamalla toiselle syytä niin toimimiseksi ja osoittamalla mitä kaikkea hyvää siitä koituu (Buss 1992, 485).

Voi kuitenkin pohtia, täyttääkö järkeily manipulaation määritelmän. Jos manipuloinnin näkee moraalisesti kyseenalaisena toimintana, on järkeilyä vaikea pitää manipulaatiotaktiikkana. Tästä pääsee jälleen kysymykseen yleisen vaikuttamisen ja manipulaation eroista.

6.2 Persoonallisuushäiriöt ja manipulaatio

Seuraavaksi tarkastellaan persoonallisuushäiriöiden, manipulaation ja manipulaatiotaktiikoiden välisiä yhteyksiä sekä pyritään tekemään päätelmiä tutkimustulosten perusteella. Tuloksia tarkastellaan häiriökohtaisesti. Tiivistykset ja yhteenvedot käsiteltyjen persoonallisuushäiriöiden ja manipulaation havaituista yhteyksistä on esitetty taulukossa 3 (LIITE 3).

Machiavellismi

Tutkimuksissa havaittiin, että machiavellismiin liittyy manipulointikäyttäytymistä, varsinkin kylmäkoista ja laskelmoivaa manipulointia. Manipulaatiotaktiikat olivat lisäksi monipuolisia ja yhdistelivät piirteitä eri taktiikoista. Esimerkiksi työpaikalla käytettiin sekä ”kovia” taktiikoita, esimerkiksi uhkailua, että ”pehmeitä” taktiikoita, kuten imartelua ja huumoria. Työpaikalla machiavellismiin liittyi vahvasti myös viettely manipulaatiotaktiikkana. (Mandal & Horak 2016; Jonason ym. 2012.)

Nämä havainnot voivat liittyä siihen, että machiavellismi ei ole kenties niinkään persoonallisuushäiriö, kuin joukko luonteenpiirteitä, kuten matala tunnollisuus, heikko sovinnollisuus, vastuuttomuus ja itsekkyyks. Koska machiavellismia määrittelee voimakkaimmin manipuloiva käytös eikä niinkään vahvat häiriöt persoonallisuuden rakenteessa, on ymmärrettävää, että manipulaatiotaktiikoiden käyttö on laaja-alaista ja toisaalta henkilöstä sekä tilanteesta riippuvaa.

Machiavellismin piirteet vaikuttivat viittaavan alhaisempaan empatiakykyyn, kuten psykopatiassakin (Duradoni ym. 2023). Tämä on hieman ristiriidassa monipuolisten manipulaatiotaktiikoiden käyttämisen kanssa, koska voisi olettaa esimerkiksi tunteiden manipuloimisen olevan hyvinkin haastavaa ilman kykyä tunnistaa tai ymmärtää kohteen tunnereaktioita. Kyse voi olla mittaus- tai tulkintavirheestä tai siitä, että kohderyhmien machiavellismin taso on vaihdellut ja empatiakyky heikkenee, mitä voimakkaampia piirteet ovat.

Duradonin ym. (2023) tutkimuksessa esitetään hypoteesi, että machiavellistit omaavat normaalit kognitiivisen empatian kyvyt, mutta heiltä puuttuu sisäinen motivaatio, joka sallisi heidän käyttää näitä kykyjä. Voidaankin pitää todennäköisenä, että manipulaatiotaktiikoiden käyttämiseen on vaikuttanut voimakkaasti konteksti. Työympäristössä voi olla hyödyllisempää käyttää ”pehmeämpiä” manipulaatiotaktiikoita sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseksi, kuin machiavellistisen henkilön parisuhteessa tai ystäväpiirissä, jossa suoraviivaisemmat manipulaatiotaktiikat ovat kenties tehokkaampia ja vaativat vähemmän kognitiivista työtä.

On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että vaikka machiavellismiin liittyykin vahvasti manipulatiivinen käytös ja muiden hyväksikäyttäminen, ei tämä tarkoita että piirteisiin liittyisi korkeaa älykkyyttä. Tämän vuoksi machiavellismi ei ennusta menestymistä uralla tai elämässä. (Wilson ym. 1996). Machiavellismiin liittyy siis vahvasti manipulointitaktiikoiden käyttö ilman moraalista ristiriitaa, jolloin esimerkiksi valehtelu voi olla luontevampaa. Monimutkaisempia manipulaatiotaktiikoita ei kuitenkaan käytetä välttämättä yhtä onnistuneesti.

Psykopatia

Tutkimusten perusteella psykopatiaan liittyy vahvasti suorat ja aggressiiviset manipulaatiotaktiikat, kuten pelottelu ja uhkailu. Psykopaateilla vaikuttaa olevan myös vaikeuksia käyttää empatian hyödyntämiseen liittyviä manipulaatiotaktiikoita, mikä vaikuttaa johdonmukaiselta ottaen huomioon, että epäsosiaaliseen persoonallisuushäiriöön ja psykopatiaan liittyy empatiakyvyttömyys ja pinnallinen tunne-elämä.

Hieman ristiriitaisesti Muñozin ym. (2011) psykopatiapiirteillä havaittiin yhteys emotionaaliseen manipulaatioon. Psykopatia liittyi myös viettelytaktiikan käyttöön useammassa tutkimuksessa. Emotionaalinen manipulaatio ja viettelytaktiikat voisivat liittyä toisaalta jonkinasteiseen kykyyn ymmärtää

toisen henkilön tunteita. Onkin siis mahdollista, ettei psykopatia tarkoita täyttä kyvyttömyyttä empatiaan tai, että psykopaatin on myös mahdollista oppia taktiikoita, jotka hyödyntävät empatiaa.

Duradoni ym. (2023) esittivätkin primäärin eli geneettisen psykopatian olevan empatiakyvyltään hyvin heikentynyt, mutta sekundäärinen psykopatia eli opittu ja ympäristön aiheuttama saattaa käyttäytyä empatian suhteen eri tavoin. Myös Muñozin ym. (2011) tutkimuksessa havaittiin, että primääri psykopatia ennusti pakottavien taktiikoiden käyttöä ja, näiden epäonnistuessa, seksuaalista aggressiota. Primäärin psykopatian piirteinä pidetään kylmyyttä, petollisuutta, itsekeskeisyyttä sekä manipuloivaa ja pakottavaa käytöstä. On siis sinänsä johdonmukaista, että pakottaminen ja aggressiivinen käytös korostuvat tässä psykopatian muodossa. Sekundäärisessä psykopatiassa korostuu toisaalta impulsiivisuus, epävakaus ja heikko käyttäytymisen hallinta. Voidaan pohtia, onko sekundäärisessä psykopatiassa korkeampi empatiakyky, minkä vuoksi pakottamistaktiikoita ei käytetä yhtä mieluusti, vai estääkö heikko käyttäytymisen hallinta suunnitelmallisen manipuloinnin.

Ristiriitainen tulos voi liittyä myös erilaiseen tulkintaan emotionaalista manipulaatiosta tai kohdehenkilöiden psykopatiapiirteiden tasoon. Manipulaatiotaktiikkana viettely voi olla hienovaraista kohteen tunnereaktioiden hyödyntämistä tai toisaalta hyvinkin suoraviivaista koskettelua ja jopa painostamista. Emotionaalinen manipulointi vaikuttikin Muñozin ym. (2011) tutkimuksessa painostukselta esimerkiksi toisen osapuolen seksuaalisuutta kyseenalaistamalla. Näissä muodoissa taktiikat eivät välttämättä vaadikaan empatiakykyä.

Tämä kyvyttömyys tai haluttomuus hyödyntää empatiaa vaikuttaa kenties häiriöistä vahvimmin manipulaatiotaktiikkojen käyttöön. Esimerkiksi monimutkaisempi tunteiden manipulointi voi olla hyvin haastavaa, jos ei ymmärrä vaistomaisella tavalla kohteen tunnereaktioita. Tuloksista voidaankin varovaisesti ennakoida psykopatiapiirteisten ihmisten olevan taipuvaisempia käyttämään voimakaimmin pakottamiseen liittyviä manipulaatiotaktiikoita. Psykopatiapiirteiset vaikuttavat käyttävän lievempiä painostamisen keinoja, mutta kun nämä eivät tehoa, he saattavat turvautua fyysiseen voimaan. On kuitenkin huomioitava mahdollisia eroja primäärin ja sekundäärin psykopatian empatiakyvyssä.

Epävakaata persoonallisuushäiriö

Tutkimusten perusteella vaikuttaa siltä, että epävakaan persoonallisuushäiriön kohdalla manipulaatio on usein reaktiivista ja liittyy läheisyyden ja hyväksynnän hakemiseen, joskin ristiriitaisilla tavoilla. Käytetyt taktiikat ovat usein tunteiden manipuloimista, kuten loukkaantumisen esittämistä ja anelua, tai rankaisevaa, kuten uhkailua suhteen päättämällä tai itsensä vahingoittamista. (Mandal & Kocur 2013a; Mandal & Kocur 2013b; Muñoz ym. 2015.)

Myös Bussin (1992) tutkimuksessa havaittiin yhteys emotionaalisen epävakaan ja regressiotaktiikan käytön välillä. Regressoituminen on tunteiden manipuloimista kohteessa ja perustuu

samoihin vaikutustapoihin kuin loukkaantumisen esittäminen ja anelu. Tulos ei sinänsä ole yllättävä, mutta vahvistaa oletusta, että eri persoonallisuushäiriöissä, joissa on usein häiriön tasolle korostuneita persoonallisuuden piirteitä, korostuvat myös eri taktiikat.

Tutkimuksissa esitetäänkin mahdollisuus, ettei epävakaan persoonallisuushäiriön kohdalla manipulaatio ole välttämättä tietoista toimintaa (Mandal & Kocur 2013a). Usein epävakaaseen persoonallisuushäiriöön liitetty manipulatiivinen käytös voi olla henkilöiden oppima ja omaksuma käyttäytymismalli eikä tarkoituksellinen yritys kontrolloida kohdetta tämän tahdon vastaisesti. Tällainen manipulatiivinen reaktio voisi liittyä tilanteeseen, jossa epävakaasta persoonallisuushäiriöstä kärsivä kokee esimerkiksi läheisyyden tarpeensa uhatuksi, ja ilman tarkempaa suunnittelua reagoi voimakkaasti torjuakseen uhan.

Manipulaatiotaktiikoiden käyttö läheisyyden ja ihmissuhteiden ylläpitämiseksi voi kuitenkin olla usein enemmän haitaksi. Kontrolloiva käytös aiheuttaa ilmi tullessaan kohteissa usein negatiivisia tunteita ja tämä toisaalta toisintaa hylkäämiskokemuksia, joita persoonallisuushäiriöinen kokee. Tällainen käyttäytyminen voi myös altistaa epävakaasta persoonallisuushäiriöstä kärsivän muiden hyväksikäytettäväksi.

Narsistinen persoonallisuushäiriö

Narsistinen persoonallisuushäiriö yhdistyi Jonasonin ym. (2012) tutkimuksessa pehmeämpiin manipulaatiotaktiikoihin työympäristössä, kuten viehättämiseen, huumoriin ja imarteluun. Saulsin ym. (2019) tutkimuksessa taas varsinkin narsismin antagonistinen muoto liittyi kovempiin ja aggressiivimpiinkin manipulaatiotaktiikoihin, kuten painostamiseen, loukkaantumisen esittämiseen, kiusaamiseen ja rankaisemiseen. Tämä ristiriita voi selittyä esimerkiksi kontekstilla eli, kuten machiavellisin kohdalla, pehmeämpien taktiikoiden käyttäminen työympäristössä on sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen ja uran kannalta kannattavampaa, kuin kovien taktiikoiden, kuten painostamisen. Toinen selitys ristiriidalle voi olla jälleen erot kohderyhmissä ja mittauksissa. Saulsin ym. (2019) tutkimuksessa narsismi oli jaettu vielä agenttiseen ja antagonistiseen muotoon. Tällaiset persoonallisuushäiriöön syvemmälle ulottuvat tulkinnat voivat hyvinkin vaikuttaa tuloksiin ja niistä tehtäviin päätelmiin.

Duradonin ym. (2023) tutkimuksessa havaittiin narsistiseen persoonallisuushäiriöön liittyvän korkeampi kyky kognitiiviseen empatiaan kuin psykopatiassa ja machiavellisissa. Narsistien manipulaatiotaktiikat perustuivat usein juuri tähän kykyyn ymmärtää ja ennustaa toisten tunteita, mutta ilman aidon empatian tuntemista. Tästä voisi päätellä, että narsistisilla henkilöillä on kyky käyttää monipuolisesti manipulaatiotaktiikoita, pakottamisesta tunteiden manipulointiin ja viettelyynkin. Tätä tukee myös muut tutkimukset, joissa narsismiin liitettiin sekä painostamista että loukkaantumisen esittämistä. Korkeammasta kognitiivisesta empatiasta huolimatta narsistien emotionaalinen

empatia oli matala, mikä viittaa siihen, että empatiataitoja vaativien manipulaatiotaktiikoiden käytöstä huolimatta narsisti ei koe välttämättä syyllisyyttä toiminnastaan (Duradoni ym. 2023).

Voidaan otaksua, että narsistisen henkilön manipulaatiotaktiikoiden käyttöä ohjaa voimakkaimmin motiivit manipuloivan käytöksen taustalla. Narsismiin liittyy voimakas tarve ihailuun, hyväksyntään ja kilpailijoiden syrjäyttämiseen. Narsistinen henkilö voi käyttää laajaa skaalaa eri vaikuttamistapoihin perustuvia manipulaatiotaktiikoita saavuttaakseen kaipaamansa ihailun. Myös narsistisen henkilön itsetunnon taso vaikuttaa mahdollisesti taktiikoiden käyttöön. Saulsin ym. (2019) tutkimuksen perusteella voidaan varovaisesti arvioida alhaisemman itsetunnon lisäävän aggressiivisempien manipulaatiotaktiikoiden, kuten pakottamisen, käyttöä.

7 Pohdinta

Pohdinnassa arvioidaan tämän tutkielman luotettavuutta ja eettisyyttä sekä pyritään muodostamaan kokonaiskuva asiakokonaisuudesta saatujen tulosten ja johtopäätösten perusteella. Kokonaiskuva hahmotetaan poliisin työn kautta ja pohditaan, kuinka tuloksia voidaan hyödyntää poliisin työssä. Lopuksi pohditaan mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita sekä suuntia tulosten ja havaittujen haasteiden perusteella.

7.1 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Tässä tutkielmassa käytettiin kirjallisuuskatsausta manipulaatiotaktiikoiden sekä persoonallisuushäiriöiden ja manipulaation yhteyksien tutkimiseksi. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan yleisesti uskottavuuden, vahvistettavuuden, siirrettävyyden ja reflektiivisyyden osalta (Eskola & Suoranta 2015, 152). Uskottavuuden kriteerillä tarkoitetaan, että tutkijan on varmistettava, että hänen käsitteellistämisensä ja tulkintansa ovat yhteneväisiä tutkittavien näkemysten ja kokemusten kanssa (Eskola & Suoranta 2015, 152). On haastavaa arvioida, kuinka tutkittavat kohteet tässä yhteydessä tulkitisivat saatuja tuloksia, mutta voimme pyrkiä arvioimaan kuinka hyvin tulokset vastaavat ilmiön todellisuutta. Tässä tutkielmassa on pyritty analysoimaan saatuja tuloksia sekä olemassa olevaan teoreettiseen viitekehykseen verraten että yksittäisiä havaintoja kriittisesti tarkastellen. Johtopäätöksissä on pyritty tekemään arvioita tulosten merkityksestä monipuolisesti ja ottaen huomioon, että teoriatieto ja tulkinnat persoonallisuushäiriöistä kehittyvät edelleen. Siirrettävyys viittaa tulosten soveltamista muihin samankaltaisiin yhteyksiin (Eskola & Suoranta 2015, 51). Tässä tutkimuksessa saadut tulokset manipulaatiotaktiikoista ja persoonallisuushäiriöiden

yhteydestä manipulaatioon ovat siirrettävissä laajasti muihin konteksteihin, kuten sosiaali- ja terveydenhuoltoon, joissa manipulaatiota ja persoonallisuushäiriöitä voidaan kohdata.

Vahvistettavuus tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta ja prosessin läpinäkyvyyttä (Eskola & Suoranta 2015, 151). Kirjallisuuskatsauksen vahvistettavuutta on pyritty saavuttamaan tutkimusten valintaprosessin, sisäänotto- ja poisjätto kriteerien ja analyysiprosessin tarkalla ja selkeällä kirjaamisella. Aineistoa haettiin luotetuista tietokannoista ja hakuprosessi pyrittiin kuvaamaan tarkasti. Aineiston analysointi yksin on voinut heikentää tulosten luotettavuutta. Myös aineiston ja termien käännökset suomen kieleen voivat vaikuttaa tulosten luotettavuuteen. Esimerkiksi manipulaatiotaktiikoihin liittyvien termien kääntäminen tapahtui niiden tarkoitusta tarkastelemalla.

Reflektiivisellä työotteella tarkoitetaan valintojen arviointia, niiden johdonmukaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta suhteessa tavoitteisiin sekä kohteisiin (Vilkkä 2021, 132). Tutkijan tulisi siis olla tietoinen omista ennakoasenteistaan sekä tavoitteistaan. Reflektiivisyyttä on tavoiteltu huomioimalla tekijän ennakoasenteet manipulaatiota ja persoonallisuushäiriöitä kohtaan sekä etsimällä myös tutkimuksia, joissa yhteyttä manipulaatiotekniikoiden käytön ja persoonallisuushäiriöiden välillä ei havaittu tai yhteyksiä ei voitu tilastollisesti varmentaa.

Opinnäytetyötä tulisi arvioida rehellisesti ja tarkasti eettisiä periaatteita noudattaen ollakseen hyvän tieteellisen käytännön mukainen. Eettisyyttä arvioitaessa tulisi pohtia millaisia valintoja tutkimuksessa tekee ja mihin valinnoilla pyrkii. (Vilkkä 2021, 142–143). Hyviä tieteellisiä käytäntöjä ovat muun muassa niin tieteentekijöiden kuin tutkimuskohteidenkin arvostaminen ja kunnioittaminen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 13).

Opinnäytetyössä on pyritty käyttämään yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta sekä pohtimaan aiheen eettisiä ongelmia. Koska kyseessä on kirjallisuuskatsaus, tulisi suurimmat eettiset ongelmat olla arvioitu ja käsitelty jo lähdeaineistossa. Aihe käsittelee kuitenkin mielenterveyden häiriöitä ja niihin liitetyjä negatiivisiksi miellettyjä piirteitä, minkä vuoksi näkökulmaa ja tutkimuskysymyksiä on pohdittu myös eettiseltä kannalta.

Kuten johdannossa mainittiin, ei tutkielman ole tarkoitus leimata ihmisiä tai ihmisryhmiä. Tämän vuoksi on huomioitava, että häiriöitä sekä niihin liitetyjä piirteitä käsitellään tässä työssä hyvin yleisellä tasolla eikä tulosten perusteella voida tehdä suoraviivaisia johtopäätöksiä yksilön käyttäytymisestä. Myös manipulaation käsitettä tarkasteltaessa on pyritty huomioimaan, että manipuloiva käytös on sen negatiivisesta mielleyhtymästä huolimatta hyvin yleinen vaikuttamistapa eivätkä motiivit sen taustalla ole välttämättä pahoja.

Kirjallisuuskatsauksen lähdemateriaaliksi on pyritty valitsemaan tieteellisiä ja primäärilähteitä. Opinnäytetyön luotettavuutta olisi lisännyt pelkkien primäärilähteiden käyttö, mutta sekundäärilähteitä käytettäessä myös niissä käytettyjä lähteitä on pyritty arvioimaan. Haasteeksi muodostui myös

suoraan aiheeseen liittyvän tutkimustiedon melko vähäinen määrä. Vaikka tutkimusta persoonallisuushäiriöistä ja myös manipuloinnista onkin runsaasti, tutkimuksia manipulaatiotaktiikoista sekä persoonallisuushäiriöiden ja manipulaatiotaktiikoiden yhteydestä on melko vähän. Tämä vaikuttaa kirjallisuuskatsauksen tulosten luotettavuuteen eikä tulosten perusteella voida tehdä vahvoja johtopäätöksiä.

Kirjallisuuskatsaukseen sisällytettiin myös tutkimuksia, joissa käsiteltiin machiavellismia ja psykopatiaa. Machiavellismi ja psykopatia eivät ole DSM-5- ja ICD-10-tautiluokitusten mukaisia persoonallisuushäiriöitä, mutta ovat piirteiltään ja etiologialtaan B-klusterin häiriöiden kaltaisia. Tautiluokitusten ulkopuolisten häiriöiden sisällyttäminen kirjallisuuskatsaukseen voi heikentää sen luotettavuutta, mutta lisää osaltaan arvioitavan informaation määrää ja voi näin toisaalta myös lisätä päätelmien luotettavuutta. Tautiluokitukset ovat myös vain yksi tapa luokitella havaittuja häiriöitä ja luokituksia muokataan sitä mukaan, kun tieto persoonallisuushäiriöistä sekä persoonallisuuden rakenteesta lisääntyy. Lisäksi on huomioitava, että persoonallisuushäiriöt voivat limittyä keskenään, niin että samalla henkilöllä esiintyy piirteitä useammasta eri häiriöstä (Smith 2021). Tämä voi myös selittää osin ristiriitaisia tai epäselviä tuloksia häiriöiden ja empatiakyvyn välillä.

Työn luotettavuutta pyrittiin lisäämään hakemalla aineistoja yleisesti persoonallisuushäiriöistä ja niiden yhteydestä manipulaatioon rajaamalla tarkemmin persoonallisuushäiriön muotoja. Tulokset kohdistuivat kuitenkin vain B-klusteriin, machiavellismiin ja psykopatiaan. Tämä johtuu mahdollisesti siitä, että näihin persoonallisuushäiriöihin liitetään vahvimmin manipulatiivinen käytös, mikä ohjaa myös tutkimusalaa. On kuitenkin huomioitava, ettei tämän työn tuloksista voi näin ollen tehdä johtopäätöksiä muihin persoonallisuushäiriöihin liittyvästä manipulaatiokäyttäytymisestä.

Kaikissa käsitellyissä tutkimuksissa manipulaatiotaktiikoita ei määritelty tai teoreettista taustaa manipulaation taustalla ei käsitelty tarkemmin. Tämä heikentää osaltaan tämän kirjallisuuskatsauksen luotettavuutta, sillä emme voi olla varmoja ovatko tutkijat mitanneet samaa asiaa. Manipulaation käsite on myös hyvin laaja ja sen määritelmä voi olla erilainen tutkijoista riippuen. Tästä huolimatta tulosten pohjalta voidaan tehdä jonkinasteisia havaintoja manipulaatiotaktiikoista ja niiden käytöstä sekä suunnata mahdollisesti tulevaa tutkimusta aiheesta.

7.2 Poliisi manipulaation kohteena

Manipulaatiota ja manipulaation motiiveja tarkasteltaessa voidaan pohtia, onko kaiken vaikuttamisen taustalla itsekkiät motiivit ja tekeekö tämä lopulta kaikesta vaikuttamisesta manipulaatiota. Kun tutkii riittävän syvälle syitä manipulatiivisen käytöksen taustalla, alkaakin vaikuttamaan siltä, että toiminta perustuu usein itsensä tai oman intressinsä suojeluun, joskin muille ja usein myös itselle haitallisella tavalla.

Kaikki saattavat siis ajoittain asettaa omat tarpeensa etusijalle ja käyttäytyä manipuloivasti tai piilottaa rehelliset motiivinsa. Tämä eroaa kuitenkin usein persoonallisuushäiriöistä kärsivien henkilöiden manipuloivasta käyttäytymisestä. Vaikka tavallisessa käyttäytymisessä ihmisellä saattaa joskus olla taka-ajatuksia toiminnalleen, se ei ole toistuva tapa tai syvälle juurtunut käyttäytymismalli. Normaalisti ihmisellä on myös monia normeihin ja empatiakykyyn liittyviä rajoja, joita hän ei ylittäisi, tai ylittäessä, tuntisi siitä syyllisyyttä. Nämä rajat voivat olla heikompia persoonallisuushäiriöistä kärsivällä, joka ei välttämättä edes huomaa toisten tarpeita manipuloidessaan heitä. Persoonallisuushäiriöisten manipuloivan käyttäytymisen laajuus ja syvyys on myös usein huomattavasti suurempaa, aiheuttaen enemmän vahinkoa ja kipua uhrille. Se myös tapahtuu intensiivisemmin, suunnitellummin, taitavammin ja pitkäjänteisemmin, keskittyen kohteen heikkouksien hyödyntämiseen. (Bowers 2003, 325–326.)

Tämän tutkielman tulokset vahvistivat manipulatiivisen käyttäytymisen liittyvän machiavellismiin, psykopatiaan, epävakaiseen ja narsistiseen persoonallisuushäiriöön. Poliisi kohtaa työnsä puolesta persoonallisuushäiriöistä kärsiviä hyvin haastavissa tilanteissa (DiFrank 2022; Davison & Janca 2012; Martin & Thomas 2015, 126). Tämän vuoksi poliisin on hyödyllistä tunnistaa tilanteet, joissa on itse tai havaitsee toisen henkilön olevan manipulaation tai vaikuttamisen kohteena.

Tässä tutkielmassa tunnistettiin 39 erilaista manipulaatiotaktiikkaa, jotka jaettiin 11 erilaisen yläkäsitteen alle. Tämän pohjalta luotu luettelo ei varmastikaan kata kaikkia mahdollisia tapoja manipuloida, mutta esittelee hyvin laajan skaalan erilaisia taktiikoita sekä niiden toimintatapoja. Tutkielman johtopäätöksissä ja taulukossa 2 (LIITE 2) esitetyt manipulaatiotaktiikat ja niiden tarkastelu voivat helpottaa manipuloimisen havaitsemista sekä taktiikoiden vaikuttamiskeinojen ymmärtämistä. Tunnistaminen ja taktiikoiden periaatteiden tiedostaminen voivat jälleen auttaa myös niihin reagoimista ja oman autonomisen päätöksenteon ylläpitämistä.

Tämän tutkielman tulosten perusteella ei voida tehdä suoraviivaisia johtopäätöksiä siitä millaisia manipulaatiotaktiikoita erilaisista persoonallisuushäiriöistä kärsivät käyttävät. Tulokset antavat kuitenkin osviittaa siitä millaiset tekijät voivat vaikuttaa persoonallisuushäiriöstä kärsivän henkilön manipulaatiotaktiikoihin. Poliisi voi esimerkiksi ennakoida jossain määrin psykopaattisen henkilön käytävän luultavimmin suoraviivaisia ja pakottavia manipulaatiotaktiikoita tai tunnistaa tällaisia manipulaatiotaktiikoita toistuvasti käyttävän henkilön psykopatiapiirteitä. Poliisi voi myös huomioida, että jos lievemmat painostamisen keinot eivät toimi, psykopaattinen henkilö saattaa siirtyä fyysiseen pakottamiseen, mikä voi tarkoittaa esimerkiksi lähisuhteessa henkisen väkivallan yltymistä fyysiseksi.

Samoin narsistiset piirteet voidaan tunnistaa kenties helpommin henkilöstä, jonka huomataan käytävän vaihtelevia manipulaatiotaktiikoita sekä hyödyntävän viettelyä ja viehätysvoimaansa saadakseen ihailua. Toisaalta, jos henkilön narsistiset piirteet ovat tiedossa voidaan hänen käyttämiään

manipulaatiotaktiikoita pyrkiä ennakoimaan henkilön itsetunnon tason, tilanteen ja ihailun sekä hyväksynnän tarpeen perusteella.

Kuten narsismia, myös machiavellismia voi olla haastavaa tunnistaa monipuolisten manipulaatiotaktiikoiden käyttämisen vuoksi. Toisaalta toistuva ja laajaskaalainen manipuloiva käytös saattaa viitata machiavellistiseen persoonallisuuteen. Voi olla hyödyllistä tunnistaa henkilön machiavellistiset piirteet, koska tämä mahdollisesti viittaa myös alentuneeseen empatiakykyyn, jolla taas on yhteys muista piittaamattomaan ja rikolliseen käytökseen.

Epävakaan persoonallisuushäiriön kohdalla poliisin on tärkeä tunnistaa, ettei manipulatiivisen käyttäytymisen taustalla ole välttämättä manipulatiivista tarkoitusta. Tämän tiedostaminen voi auttaa myös poliisia säilyttämään oman ammatillisen asenteen ja empatian epävakaasta persoonallisuushäiriöstä kärsivää kohtaan. Joissain tilanteissa on hyödyllistä tunnistaa myös mikä epävakaan henkilön manipulaatiotaktiikan motivaatio on. Itsensä vahingoittaminen tai sillä uhkailu saattaa olla reaktio esimerkiksi hylkäämiskokemukselle tai sen pelolle.

Vaikka poliisin tehtävä ei olekaan tehdä diagnooseja tai arvailla asiakkaidensa mielenterveyden tilaa, voi myös poliisi tehdä osaamisensa perusteella valistuneita arvioita henkilön tilanteesta tämän käyttäytymisen perusteella. Toistuvat sekä henkilölle itselleenkin haitalliset toimintatavat ja käyttäytymismallit saattavat viitata mielenterveydenongelmiin. Poliisikin voi tällaista havaitessaan tehdä hoitoonohjausta ja asiallisesti ehdottaa asiakkaalle mielenterveyspalveluihin hakeutumista. Persoonallisuushäiriöiden hoito vaatii siitä kärsivältä itseltään usein oma-aloitteisuutta, mikä on haastavaa, jos henkilö ei itse tunnista hoidontarvettaan.

Tarkkoja toimintatapoja manipulaatioon reagoimiseksi on vaikeaa määrittää. Tähän vaikuttavat niin käytetty manipulaatiotaktiikka kuin henkilö, joka manipulaatiota käyttää. Esimerkkinä voidaan kuvitella tilanne, jossa *henkilö uhkaa itsemurhalla, ellei poliisi toimi hänen haluamallaan tavalla ja poliisi reagoi tähän tuomalla esiin tunnistavansa manipulaatioyrityksen*. Narsistinen tai antisosiaalinen henkilö, jolla ei ollut aikomustakaan toteuttaa uhkausta, saattaisi tässä tilanteessa luopua tästä manipulaatiotaktiikasta, mutta epävakaasta persoonallisuushäiriöstä kärsivä henkilö voikin kokea tämän reaktion häntä väheksyvänä, vahvistaa hylkäämiskokemusta ja saada henkilön impulsiivisesti toteuttamaan uhkauksensa.

Edellä mainittu oli kuvitteellinen esimerkki eikä välttämättä vastaa todellisia reaktiotapoja, mutta hahmottaa kenties haastetta, johon poliisi voi manipulaatiotilanteessa törmätä. Seuraavaksi esitellään terapiakontekstissa käytettyä tapaa kohdata manipulatiivista käyttäytymistä, joka voi olla monilta osin hyödyllinen myös poliisin työssä.

Rajojen asettaminen

Murphy ja Guze (1960, 33–34.) kuvaavat artikkelissaan rajojen asettamisen tekniikan. Rajojen asettaminen tarkoittaa sen määrittelyä, mitä käyttäytymistä kohteelta hyväksyy tai ei hyväksy, ja mitä vaatimuksia kohteen odotetaan täyttävän. Rajojen täytyy olla omassa mielessään selkeät ja sen jälkeen ne voidaan tehdä kohteelle selväksi joko sanallisesti tai käyttäytymisen kautta. Käyttäytymisen kautta tämä voi tapahtua esimerkiksi, ettei reagoida kohteen tunteiden manipulaatioyrytykseen. Sanallisesti asetetut rajat on usein toistettava ajoittain, mutta ei loputtomasti. Käyttäytymisen kautta määriteltyjen rajojen on oltava jatkuvia, niin kauan kuin ei-toivottu käyttäytyminen jatkuu. Johdonmukainen rajojen ylläpito edistää niiden hyväksymistä.

Rajoja voi myös vahvistaa sanallisesti tai käyttäytymisen kautta. Esimerkiksi kohteen esittämät henkilökohtaiset kysymykset ja kommentit voi alkuun sivuuttaa, mutta myöhemmin ilmaista sanallisesti, että ei aio näihin vastata. Rajat kuitenkin menettävät merkityksensä, ellei niistä pidetä johdonmukaisesti kiinni. Rajoja voi joutua myös vahvistamaan, kun havaitaan kohteen käytöksen muuttuvan. (Murphy & Guze 1960, 33–34.)

Rajojen asettaminen voi olla poliisille arkipäivää. Valvonta- ja hälytystoiminnassa poliisitehtävän kohteena olevalle henkilölle on tärkeää tehdä selväksi, millainen toiminta on sallittua ja millaisia seurauksia rajojen ylittamisestä seuraa. Tällöin rajoja voidaan joutua ylläpitämään myös fyysisesti, jos kohdehenkilö vaarantaa omaa tai muiden turvallisuutta. Tämä ei tarkoita vain manipulaatiokäyttäytymisen rajaamista, mutta soveltuu myös siihen. Samoin rikostorjunnassa asiakkaalle voi olla tarpeellista selventää hyväksytyin toiminnan rajat verbaalisesti, toistaa ja vahvistaa niitä tarvittaessa sekä pitää niistä kiinni. Usein poliisin kanssa tekemisissä oleva asiakas saattaa pyrkiä testaamaan näitä rajoja, jos huomaa poliisin olevan altis manipulaatiotaktiikoille.

7.3 Jatkotutkimukset

Tutkimusta manipulaatiotaktiikoista sekä manipulaatiotaktiikoiden ja persoonallisuushäiriöiden yhteydestä on vielä suhteellisen vähän. Lisäksi lähdeaineistoissa on vielä runsaasti eroja sekä manipulaation määritelmässä että manipulaatiotaktiikoita käsiteltäessä. Varsinkin manipulaatiosta tarvittaisiin enemmän tutkimustietoa, jotta voitaisiin tehdä varmempia johtopäätöksiä niihin liittyen.

Epävakaan persoonallisuushäiriön kohdalla manipulaatiokäyttäytyminen tulkittiin useissa tutkimuksissa reaktiiviseksi ja opituksi käyttäytymismalliksi. Tällöin manipulaatio antaa vaikutelman vaistomaisesta defenssimekanismista, jolla henkilö pyrkii säätelemään psyykkistä tilaansa ja esimerkiksi torjumaan havaittuja uhkia, olivat ne todellisia tai eivät. Sama voi päteä myös muihin persoonallisuushäiriöihin ja Hofer (1989, 332) esittääkin epäsosiaalista persoonallisuushäiriötä käsittelevässä artikkelissaan, että manipulaatiota tulisi pitää defenssimekanismina. Voidaan pohtia, onko myös

esimerkiksi narsistisen henkilön manipulaatiokäyttäytyminen tapa suojella haurasta minäkuvaa tai machiavellistisen henkilön manipuloiva käytös opittu käyttäytymismalli.

Manipulaatiota käytetään varmasti usein myös suunnitellusti ja itsekkäistä syistä, mutta olisi mielenkiintoista saada lisää tutkimustietoa manipulaatiokäyttäytymisestä defenssimekanismina. Tätä voisi pyrkiä selvittämään esimerkiksi kartoittamalla kuinka suunniteltua manipulaatiotaktiikoiden käyttäminen on, millaisia hyötyjä henkilö yrittää sillä tavoitella sekä kuinka henkilö on kokenut päässeensä tavoitteisiinsa manipulaatiota käyttämällä.

Myös persoonallisuushäiriöiden kohdalla saatiin vielä hieman ristiriitaisia tuloksia tutkimuksista riippuen. Esimerkiksi psykopatian ja machiavellismin kyvyttömyys empatiaan on mainittu usein näitä häiriöitä käsiteltäessä, mitä Duradonin ym. (2023) tutkimus tuntui vahvistavan. Tästä huolimatta kummankin häiriön kohdalla havaittiin myös manipulaatiotaktiikoita, jotka voisivat yhdistyä empatiakykyyn. Myös narsismia ja epävakaa persoonallisuushäiriötä käsittelevässä kirjallisuudessa toistuu usein tunnekylläisyys ja empatiakyvyn heikentyminen, mutta tulosten perusteella käsitellyistä häiriöistä näissä ovat parhaimmat valmiudet hyödyntää toisten tunteita ennakoivia manipulaatiotaktiikoita. Persoonallisuushäiriöt ja niihin liittyvät empatiakyvyn muutokset voisivat olla hyödyllinen jatkotutkimuksen kohde.

Kuten johdannossa mainittiin, tutkimustietoa poliisityön ja persoonallisuushäiriöiden tai manipulaation yhteydestä vaikuttaa olevan todella vähän. Ottaen huomioon, kuinka paljon persoonallisuushäiriöitä esiintyy esimerkiksi vangituilla rikollisilla, olisi erittäin hyödyllistä saada aiheesta lisätietoa. Poliisin kohtaamasta manipulaatiosta ei löytynyt juuri lainkaan tutkimustietoa, vaikka on hyvin todennäköistä, että poliisi on usein työnsä puolesta vaikuttamisyritysten kohteena. Tästä voisi olla kiintoisaa saada lisätietoa, esimerkiksi kartoittamalla poliisien kokemuksia tällaisista manipulaatiotilanteista ja kuinka he ovat niihin reagoineet.

LÄHTEET

Bowers, L. 2003: Manipulation: searching for an understanding. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing* 10, 329–334.

Buss, D. 1987: Tactics of Manipulation. *Journal of Personality and Social Psychology* 1987. Vol. 52, No. 6. 1219-1229.

Carver, J. 2011: Personality Disorders: The Controllers, Abusers, Manipulators, and Users in Relationships. Verkkoartikkeli. Luettavissa: <https://counsellingresource.com/therapy/self-help/understanding/>. Luettu 12.9.2024.

Chang, J. 2023: The Effect of Different Personality Disorders on Criminal Behavior. Julkaisussa: *Journal of Education Humanities and Social Sciences* 22. Luettavissa: https://www.researchgate.net/publication/376966575_The_Effect_of_Different_Personality_Disorders_on_Criminal_Behavior. Luettu 3.9.2024.

Davison, S. & Janca, A. 2012: Personality Disorder and Criminal Behaviour - What Is the Nature of the Relationship? Julkaisussa: *Curr Opin Psychiatry*. 2012; 25. Luettavissa: http://www.antonio-casella.eu/archipsy/Davison_Janca_2012.pdf. Luettu 3.9.2024.

DiFrank, A. 2022: Personality Disorders in Relation to Crime. Verkkoartikkeli. Luettavissa: <https://duquark.com/2022/05/03/personality-disorders-in-relation-to-crime/>. Luettu 3.9.2024.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2015: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere, Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.

Ghiasi, N., Azhar, Y. & Singh, J. 2023: Psychiatric Illness and Criminality. Julkaisussa: StatPearls Publishing LLC. Treasure Island (FL), StatPearls Publishing; 2024 Jan. Luettavissa: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK537064/>. Luettu 12.9.2024.

Haapasalo, J. 2017: Kriminaalipsykologia. 2., uudistettu painos. Jyväskylä, PS-kustannus.

Herrick, J. 2018: *The History and Theory of Rhetoric - An Introduction*. New York & London, Routledge.

Hofer, P. 1989: The Role of Manipulation in the Antisocial Personality. Julkaisussa: *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 33(2), 91–101.

Kaarre, H., Lauri, M., Melander, S. & Repo, K. 2024: Rikoslaki. Teoksessa Ahlgrén-Rimpiläinen, Seppänen, Melander, & Rautanen (toim.). 2024: *Oikeuspsykiatria*. PunaMusta Oy. Luettavissa:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148816/URN_ISBN_978-952-408-207-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 1.8.2024.

Kaltiala, R. & Lindberg, N. 2024: Persoonallisuushäiriöt. Teoksessa Ahlgrén-Rimpiläinen, Seppänen, Melander, & Rautanen (toim.). 2024: Oikeuspsykiatria. PunaMusta Oy. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148816/URN_ISBN_978-952-408-207-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 1.8.2024.

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013: Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. Julkaisussa: *Hoitotiede* 2013, 25 (4), 291–301.

Kaunisto, J. 2021: Mielenterveyshäiriöiden kohtaaminen poliisityössä. Teoksessa Kaunisto, J., Hyyti, J., Koskelainen, M. & Nieminen, A. 2021: Poliisityön psykologia. Vaasa, Grano Oy.

Kligman, M. & Culver, C. 1992: An analysis of interpersonal manipulation. *The Journal of Medicine and Philosophy* 17:173-197, 1992.

Koskelainen, M. 2021: Kohdennetun väkivallan ennalta estävä työ poliisissa. Teoksessa Kaunisto, J., Hyyti, J., Koskelainen, M. & Nieminen, A. 2021: Poliisityön psykologia. Vaasa, Grano Oy.

Lauerma, H. 2024a: Psykiatrinen vankisairaala. Teoksessa Ahlgrén-Rimpiläinen, Seppänen, Melander, & Rautanen (toim.). 2024: Oikeuspsykiatria. PunaMusta Oy. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148816/URN_ISBN_978-952-408-207-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 1.8.2024.

Lauerma, H. 2024b: Vaarallisuusarvio. Teoksessa Ahlgrén-Rimpiläinen, Seppänen, Melander, & Rautanen (toim.). 2024: Oikeuspsykiatria. PunaMusta Oy. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148816/URN_ISBN_978-952-408-207-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 1.8.2024.

Lindberg, N. 2024. Psykopatia. Teoksessa Ahlgrén-Rimpiläinen, Seppänen, Melander, & Rautanen (toim.). 2024: Oikeuspsykiatria. PunaMusta Oy. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148816/URN_ISBN_978-952-408-207-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 1.8.2024.

Mannila, M. 2021: Kirjallisuuskatsaus opinnäytetyön muotona. Vaasan ammattikorkeakoulun verkkolehti. Luettavissa: <https://energiaa.vamk.fi/artikkelit/osaaminen/kirjallisuuskatsaus-opinnaytetyon-muotona/>. Luettu 30.8.2024.

Martin, T. & Thomas, S. 2015: Police officers' views of their encounters with people with personality disorder. Julkaisussa: *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 2015, 22, 125–132.

- Mayring, P. 2000: Qualitative Content Analysis. Julkaisussa: Qualitative Social Research, 1(2), Art. 20. Luettavissa: <http://nbnresolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0002204>. Luettu 30.8.2024.
- Murphy, G. & Guze, S. 1960: Setting Limits: The Management of the Manipulative Patient. Julkaisussa: American Journal of Psychotherapy, 14(1), 30-47.
- Noggle, R. 2022: The Ethics of Manipulation. The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2022 Edition). Luettavissa: <https://plato.stanford.edu/entries/ethics-manipulation/>. Luettu 1.8.2024.
- Parviainen, P. & Pyykkö, M. 2020: Vaikuttaminen ja manipulointi. Jyväskylä, Docendo Oy.
- Paulhus, D. & Williams, K. 2002: The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. Journal of research in personality, 36(6), 556–563.
- Potter, N. 2006: What is manipulative behavior, anyway? Julkaisussa: Journal of personality disorders, 20(2), 139-156.
- Rautanen, M. 2024: Syyntakeisuuden oikeuspsykiatrisesta arvioinnista. Teoksessa Ahlgrén-Rimpiläinen, Seppänen, Melander, & Rautanen (toim.). 2024: Oikeuspsykiatria. PunaMusta Oy. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148816/URN_ISBN_978-952-408-207-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 1.8.2024.
- Rovasalo, A. 2023: Persoonallisuushäiriöt. Teoksessa Lääkärikirja Duodecim. Duodecim terveystieteiden kirjasto. Luettavissa: <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00407>. Luettu 12.8.2024.
- Salminen, A. 2011: Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa, Vaasan yliopiston julkaisuja. Luettavissa: https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf. Luettu 30.8.2024.
- Schmidt, P. 2021: Crossing the Lines: Manipulation, Social Impairment, and a Challenging Emotional Life. Open Edition Journals. Luettavissa: <http://journals.openedition.org/phenomenology/312>. Luettu 1.8.2024.
- Seppälä, N., Poutanen, O. & Niskanen, P. 1998: Persoonallisuushäiriöt. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim. Luettavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo80401>. Luettu 12.8.2024.
- Sinnamon, G. 2017: Psychopathology as a Mediator of Antisocial and Criminal Behavior. Teoksessa Petherick, W. & Sinnamon, G. (toim.) 2017: The Psychology of Criminal and Antisocial Behavior. London, Elsevier.
- Smith, A. 2021: Can a Person Have More Than One Personality Disorder? Verkkoartikkeli. Luettavissa: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/and-running/202111/can-person-have-more-one-personality-disorder>. Luettu 12.9.2024.

THL. 2012: Psykiatrian luokituskäsikirja, suomalaisen tautiluokitus ICD-10 psykiatriaan liittyvät diagnoosit. Tampere, Juvenes Print Oy. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90815/URN_ISBN_978-952-245-549-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 10.9.2024.

Tiihonen, J. & Lähteenvuo, M. 2024: Rikollisen käyttäytymisen ja psykiatristen häiriöiden väliset yhteydet. Teoksessa Ahlgrén-Rimpiläinen, Seppänen, Melander, & Rautanen (toim.). 2024: Oikeuspsykiatria. PunaMusta Oy. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148816/URN_ISBN_978-952-408-207-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 1.8.2024.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023: Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Helsinki, Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Luettavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. Luettu 30.8.2024.

Utami, I., Wijono, S., Noviyanti, S. & Mohamed, N. 2019: Fraud diamond, Machiavellianism and fraud intention. Julkaisussa: International Journal of Ethics and Systems, Vol. 35 No. 4, 2019. Luettavissa: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJOES-02-2019-0042/full/html>. Luettu 1.8.2024.

Vilkkä, H. 2021: Näin onnistut opinnäytetyössä – ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä, PS-kustannus.

Vogel, K. & Craft, C. 2024: How to Spot Manipulation Tactics. Verkkoartikkeli. Luettavissa: <https://psychcentral.com/health/tactics-manipulators-use-to-win-and-confuse-you>. Luettu 10.9.2024.

Wilson, D., Near, D. & Miller, R. 1996: Machiavellianism: A synthesis of the evolutionary and psychological literatures. Psychological Bulletin, 1996 Vol. 119(2), 285–299.

Tutkimukset:

1. Mandal, E. & Kocur, D. 2013a: Psychological Masculinity, Femininity, and Tactics of Manipulation in Patients with Borderline Personality Disorder. Julkaisussa: Archives of Psychiatry and Psychotherapy, 2013, vol. 1. Puola.
2. Fagan, P. 2024: Clicks and Tricks: The Dark Art of Online Persuasion. Julkaisussa: Current Opinion in Psychology 58:101844. Iso-Britannia.

3. Buss, D. M., Gomes, M., Higgins, D. S., & Lauterbach, K. 1987: Tactics of Manipulation. Julkaisussa: Journal of Personality and Social Psychology 1987. Vol. 52, No. 6.1219-1229. Yhdysvallat.
4. Mandal, E. & Horak, A. 2016: Manipulation tactics of patients with neurotic disorders in everyday life and during therapy. Julkaisussa: Psychiatria Polska 2016; 50(1): 65–76. Puola.
5. Mandal, E. & Kocur, D. 2013b: The Machiavellianism and manipulation tactics used by patients with borderline personality disorder in everyday life and in therapy. Julkaisussa: Psychiatria Polska 2013, volume XLVII, number 4: 667–678. Puola.
6. Buss, D. M. 1992: Manipulation in Close Relationships: Five Personality Factors in Interactional Context. Julkaisussa: Journal of Personality 60:2, June 1992. Yhdysvallat.
7. Bowers, L. 2003: Manipulation: Description, Identification and Ambiguity. Julkaisussa: Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing, 2003, 10, 323–328. Iso-Britannia.
8. Noggle, R. 2022: The Ethics of Manipulation. Julkaisussa: The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Luettavissa: <https://plato.stanford.edu/entries/ethics-manipulation/>. Luettu 10.9.2024.
9. Duradoni, M., Gursesli, M. C., Fiorenza, M., Donati, A., & Guazzini, A. 2023: Cognitive Empathy and the Dark Triad: A Literature Review. Julkaisussa: European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education, 2023, 13, 2642–2680. Italia.
10. Sauls, D., Zeigler-Hill, V., Vrabel, J. K., & Lehtman, M. 2019: How do narcissists get what they want from their romantic partners? The connections that narcissistic admiration and narcissistic rivalry have with influence strategies. Julkaisussa: Personality and Individual Differences, Volume 147, 1 September 2019, Pages 33-42. Yhdysvallat.
11. Muñoz, L. C., Khan, R., & Cordwell, L. 2011: Sexually Coercive Tactics Used by University Students: A Clear Role for Primary Psychopathy. Julkaisussa: Journal of Personality Disorders 25(1): 28-40. Iso-Britannia.
12. Jonason, P. K., Slomski, S., & Partyka, J. 2012: The Dark Triad at work: How toxic employees get their way. Julkaisussa: Personality and Individual Differences 52 (2012) 449–453. Yhdysvallat ja Australia.
13. Muñoz Centifanti, L. C., Thomson, N. D., & Kwok, A. H. 2015: Identifying the manipulative mating methods associated with psychopathic traits and BPD features. Julkaisussa: Journal of Personality Disorders 29, 2015, 225. Iso-Britannia.

LIITE 1

TAULUKKO 1 - Aineisto

	Tekijät ja tutkimus	Tutkimuksen tavoite	Kohderyhmä ja tutkimusasetelma	Keskeiset tulokset
1.	Mandal, E. & Kocur, D. 2013a. Puola. Julkaisu: Archives of Psychiatry and Psychotherapy, 2013, vol. 1 Psychological Masculinity, Femininity, and Tactics of Manipulation in Patients with Borderline Personality Disorder	Tutkia epävakaan persoonallisuushäiriön (BPD) ja psykologisen sukupuolen välistä suhdetta sekä taipumusta käyttää erilaisia manipulaatiotaktiikoita arjessa ja terapiassa.	Tutkimukseen osallistui 30 rajatilapersoonallisuushäiriöstä kärsivää potilasta, 30 kontrollihenkilöä ja 125 terapeuttia. Tutkimusmenetelmänä käytettiin psykologisen sukupuolen mittaria sekä itsekehitettyjä kyselyitä manipulaatiotaktiikoiden arvioimiseksi arkielämässä ja terapiassa.	Rajatilapersoonallisuushäiriöpotilaat käyttivät useammin manipulaatiotaktiikoita, kuten suuttumista, valehtelua, anelua ja uhkailua, mutta vähemmän viettelyä verrattuna kontrolliryhmään. Terapeutit raportoivat potilaiden käyttävän manipulaatiotaktiikoita useammin kuin potilaat itse ilmoittivat.
2.	Fagan, P. 2024. Iso-Britannia. Julkaisu: Current Opinion in Psychology. Clicks and Tricks: The Dark Art of Online Persuasion	Tutkia digitaalisten kehoitteiden (nudges) ja niin sanottujen "pimeiden kuvioiden" (dark patterns) käyttöä verkkoympäristössä ja niiden vaikutuksia käyttäjien päätöksentekoon.	Kirjallisuuskatsaus ja analyysipaperi, jossa tutkitaan psykologisia mekanismeja, kuten negatiivisuusharhaa ja uteliaisuusaukkoa, ja miten näitä hyödynnetään verkossa.	Tulokset osoittavat, että "pimeät kuviot", kuten valheelliset sosiaaliset todisteet, väärennetyt tarjoustiedot ja piilotetut maksut, lisäävät käyttäjien impulsiivisuutta ja voivat johtaa manipuloituun päätöksentekoon. Toisaalta digitaaliset kehoitteet voidaan myös suunnitella hyödyllisesti tukemaan terveellisempää ja tietoisempää käyttäytymistä.
3.	Buss, D. M., Gomes, M., Higgins, D. S., & Lauterbach, K. 1987. Yhdysvallat. Julkaisu: Journal of Personality and Social Psychology. Tactics of Manipulation	Tutkia manipulaatiotaktiikoita, joita ihmiset käyttävät saadakseen muut tekemään tai lopettamaan jonkin toiminnan, ja niiden yhteyksiä persoonallisuuden piirteisiin.	Tutkimukseen osallistui 118 yliopisto-opiskelijaa, jotka muodostivat 59 seurustelevaa paria. Aineisto kerättiin itsearviointi- ja havainnojaraporteilla sekä haastattelulla. Tutkimusmenetelmiä olivat kyselytutkimus ja haastattelut. Manipulaatiotaktikat luokiteltiin kuuteen pääryhmään: viehätys, hiljainen kohtelu, pakottaminen, järkipuhe, taantuminen ja alentaminen.	Viehätys käytettiin yleisimmin käyttäytymisen aikaansaamiseksi, kun taas pakottaminen ja hiljainen kohtelu käytettiin yleisimmin käyttäytymisen lopettamiseksi. Manipulaatiotaktiikoiden käyttö oli johdonmukaista eri tilanteissa, ja ne korreloivat merkittävästi persoonallisuuden piirteiden, kuten neuroottisuuden ja ekstraversio, kanssa. Lisäksi manipulaatiotaktikat erosivat sen mukaan, oliko tavoitteena toisen käyttäytymisen aloittaminen vai lopettaminen.
4.	Mandal, E. & Horak, A. 2016. Puola. Julkaisu: Psychiatria Polska. Manipulation tactics of patients with neurotic disorders in everyday life and during therapy	Tutkia neuroottisten potilaiden manipulaatiotaktiikoita arkielämässä ja terapiassa sekä Machiavellianismin yhteyttä näihin taktiikoihin.	Tutkimuksessa oli 111 osallistujaa: 44 neuroottista potilasta, 44 kontrollihenkilöä ja 23 terapeuttia. Tutkimusmenetelmänä oli kyselylomakkeet, jotka kartoittivat manipulaatiotaktiikoita arjessa ja terapiassa sekä Machiavellianismin tasoa. Kyselyissä arvioitiin muun muassa viehätysvoiman, uhkailun ja itsensä vahingoittamisen käyttöä manipulaatiotaktiikoina.	Neuroottiset potilaat käyttivät enemmän manipulaatiotaktiikoita, kuten syyllisyyden aiheuttamista, uhkailua ja itsensä vahingoittamista, kuin kontrolliryhmä. Machiavellianismi korreloi positiivisesti taipumuksen manipuloida kanssa. Potilaat käyttivät vähemmän manipulaatiotaktiikoita terapiassa kuin arjessa.
5.	Mandal, E. & Kocur, D. 2013b. Puola. Julkaisu: Psychiatria Polska. The Machiavellianism and manipulation tactics used by patients with borderline personality disorder in everyday life and in therapy	Tutkia epävakaan persoonallisuushäiriön ja Machiavellianismin välistä yhteyttä sekä taipumusta käyttää manipulaatiotaktiikoita arkielämässä ja terapiassa.	Tutkimukseen osallistui 30 epävakaasta persoonallisuushäiriöstä kärsivää potilasta, 37 terapeuttia ja 30 kontrollihenkilöä. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselylomakkeita manipulaatiotaktiikoiden ja Machiavellianismin mittaamiseksi.	Potilaat käyttivät enemmän manipulaatiotaktiikoita, kuten loukkaantumista, valehtelua ja anelua arkielämässä, verrattuna kontrolliryhmään. Potilaat käyttivät uhkailua ja uhkaa suhteiden katkaisemisesta useammin kuin kontrolliryhmän henkilöt, mutta viettelyä harvemmin. Terapeutit raportoivat, että potilaat käyttivät terapiassa usein valehtelua ja syyllisyyden herättämistä manipulaatiotaktiikoina. Terapeutit arvioivat potilaiden manipulaatiotaipumuksen korkeammaksi kuin potilaat itse.
6.	Buss, D. M. 1992. Yhdysvallat. Julkaisu: Journal of Personality. Manipulation in Close Relationships: Five Personality Factors in Interactional Context	Tutkia manipulaatiotaktiikoita läheisissä ihmissuhteissa ja selvittää, miten viisi suurta persoonallisuustekijää (Surgency, Agreeableness, Conscientiousness, Emotional Stability, Intellect-Openness) liittyvät näihin taktiikoihin.	Tutkimukseen osallistui 214 henkilöä, jotka muodostivat 107 avioparia. Aineisto kerättiin itsearjenteilla, puolison havainnoilla ja haastattelulla. Tutkimusmenetelmänä kyselylomakkeet ja haastattelut, joissa kartoitettiin manipulaatiotaktiikoiden käyttöä läheisissä suhteissa (puoliso, ystävät, vanhemmat). Tutkittiin myös persoonallisuustekijöiden yhteyttä manipulaatiotaktiikoihin.	Tutkimuksessa tunnistettiin 12 manipulaatiotaktiikkaa, kuten viehätys, järkipuhe, uhkailu, hiljainen kohtelu, regressio ja vastuullisuuden herättäminen. Viisi suurta persoonallisuustekijää korreloivat eri manipulaatiotaktiikoiden kanssa, esimerkiksi: Surgency liittyi uhkailuun ja vastuullisuuden herättämiseen, Agreeableness liittyi mielihyvän tarjoamiseen, ja Emotional Stability liittyi regressioon. Tulokset osoittivat, että persoonallisuustekijät vaikuttavat merkittävästi siihen, miten ihmiset manipuloivat muita läheisissä suhteissaan.

7.	Bowers, L. 2003. Iso-Britannia. Julkaisu: Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing. Manipulation: Description, Identification and Ambiguity	Tutkia manipulaatiokäyttäytymisen kuvausta, tunnistamista ja epäselvyyksiä psykiatrisessa hoitotyössä sekä selvittää manipulaation käsitettä erityisesti persoonallisuushäiriöistä kärsivien potilaiden kanssa.	Tutkimus perustui haastatteluihin, joissa kerättiin tietoa yli 100 sairaanhoitajalta Englannin korkeaturvallisista psykiatrisista sairaaloista. Aineistossa analysoitiin eri manipulaatiokäyttäytymisen muotoja. Kvalitatiivinen tutkimus, jossa käytettiin haastatteluja manipulaatiokäyttäytymisen erilaisten ilmenemismuotojen kartoittamiseen.	Tutkimuksessa tunnistettiin kuusi pääasiallista manipulaatiotyyppiä: uhkailu, korruptio, ehdollistaminen, hyödyntäminen, huijaaminen ja jakaminen. Tutkimuksessa korostettiin manipulaation monimuotoisuutta ja sitä, miten se koettiin sekä potilaiden että hoitohenkilökunnan välillä. Manipulaation tunnistaminen ja siihen puuttuminen edellyttivät varovaisuutta, jotta hoitohenkilökunta ei joko liioittelisi manipulaation yleisyyttä tai jäisi sokeaksi sen vaikutuksille.
8.	Noggle, R. 2022. Julkaisu: The Stanford Encyclopedia of Philosophy. The Ethics of Manipulation	Tavoitteena on tarkastella manipulaation käsitettä erityisesti eettisestä näkökulmasta.	Aineisto on käsitteellinen ja teoreettinen analyysi, joka perustuu aiempaan kirjallisuuteen.	Artikkeli esittää useita esimerkkejä ja taktiikoita, joita voidaan pitää manipuloivina, ja analysoi niiden eettistä perustaa. Artikkelissa tunnistettiin manipulaatiotaktiikat: Viehättäminen (Charm), liioittelu (Exaggeration), syyllisyyden herättäminen (Guilt Induction), emotionaalinen manipulointi (Emotional Manipulation), vertaispaine (Peer Pressure), negatiivinen kommentointi (Negging), vastavuoroisuus (Reciprocity), gaslighting, emotionaalinen kiristys (Emotional Blackmail), pelon herättäminen (Fear Induction) ja työntäminen (Nudging).
9.	Duradoni, M., Gursesli, M. C., Fiorenza, M., Donati, A., & Guazzini, A. 2023. Italia. Julkaisu: European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education. Cognitive Empathy and the Dark Triad: A Literature Review	Tutkia kognitiivisen empatian ja "pimeän kolminaisuuden" (Dark Triad) -persoonallisuuspiirteiden (narsismi, Machiavellismi ja psykopatia) välistä suhdetta ja selvittää, miten nämä piirteet vaikuttavat manipulaatiotaktiikoihin.	Kirjallisuuskatsaus, joka sisälsi 23 tutkimusta, joissa tutkittiin Dark Triadin ja kognitiivisen empatian välistä suhdetta.	Narsismi liittyy positiivisesti kognitiiviseen empatiaan, mikä auttaa narsistisia yksilöitä ymmärtämään toisten tunteita ja ajatuksia, ja käyttämään tätä tietoa manipulaatiotaktiikoiden tukena. Machiavellismi ja psykopatia puolestaan liittyvät negatiivisesti kognitiiviseen empatiaan, mikä osoittaa, että nämä piirteet vaikuttavat enemmän manipulaatiotaktiikoihin, kuten viettelyyn tai uhkailuun, ilman empatian hyödyntämistä. Psykopatialla havaittiin olevan vahvin negatiivinen yhteys kognitiiviseen empatiaan, mikä tarkoittaa, että psykopaattiset yksilöt käyttävät harvemmin empatian kaltaisia strategioita manipulaatioon.
10.	Sauls, D., Zeigler-Hill, V., Vrabel, J. K., & Lehtman, M. 2019. Yhdysvallat. Julkaisu: Personality and Individual Differences. How do narcissists get what they want from their romantic partners? The connections that narcissistic admiration and narcissistic rivalry have with influence strategies	Tutkia, kuinka narsistit käyttävät erilaisia vaikutusstrategioita saavuttaakseen tavoitteensa romanttisissa suhteissaan, erityisesti tarkastelemalla narsistisen ihailun ja kilpailun eroja näiden strategioiden käytössä.	Kolme erillistä tutkimusta, joihin osallistui yhteensä 1 054 henkilöä, mukaan lukien yliopisto-opiskelijoita, yhteisöjäseniä ja seurustelevia pariskuntia. Tutkimusmenetelmänä kyselytutkimus, jossa käytettiin kyselyitä mittaamaan narsismin kahta ulottuvuutta (ihailu ja kilpailu) sekä vaikutusstrategioita.	Narsistinen ihailu oli vahvasti yhteydessä manipulaation käyttöön romanttisissa suhteissa, mutta sillä ei merkittävää yhteyttä negatiivisiin vaikutusstrategioihin. Narsistinen kilpailu liittyi negatiivisiin vaikutusstrategioihin. Lisäksi narsistinen kilpailu oli negatiivisesti yhteydessä neuvotteluihin ja kompromissien tekemiseen. Narsistinen ihailu ja narsistinen kilpailu eroavat toisistaan merkittävästi vaikutusstrategioiden käytössä parisuhteissa, mikä viittaa siihen, että nämä kaksi ulottuvuutta heijastavat erilaisia lähestymistapoja ihmissuhteiden hallintaan ja manipulaatioon.
11.	Muñoz, L. C., Khan, R., & Cordwell, L. 2011. Iso-Britannia. Julkaisu: Journal of Personality Disorders. Sexually Coercive Tactics Used by University Students: A Clear Role for Primary Psychopathy	Tutkia seksuaalisesti pakottavia taktiikoita yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa ja selvittää, miten psykopatian piirteet, erityisesti primaaripsykopatia, vaikuttavat näiden taktiikoiden käyttöön.	Tutkimukseen osallistui 150 yliopisto-opiskelijaa, jotka raportoivat nykyisistä parisuhteistaan ja seksuaalisesti pakottavien taktiikoiden käytöstä. Tutkimusmenetelmänä kyselytutkimus, jossa käytettiin kyselyitä psykopatian mittaamiseen ja seksuaalisen pakottamisen arvioimiseen.	Primaaripsykopatia (callousness, charm, selfishness) ennustaa kaikkia seksuaalisesti pakottavia taktiikoita, erityisesti emotionaalista manipulointia ja alkoholilla manipulointia. Miehet käyttivät useammin pakottavia taktiikoita kuin naiset, mutta naiset, joilla oli korkea primaaripsykopatia, käyttivät enemmän fyysisistä pakottamista. Primaaripsykopatian piirteet liittyivät erityisesti lyhyen aikavälin seksuaalistrategioihin, jotka keskittyivät seksin saamiseen manipuloinnin avulla.
12.	Jonason, P. K., Slomski, S., & Partyka, J. 2012. Yhdysvallat ja Australia. Julkaisu: Personality and Individual Differences. The Dark Triad at work: How toxic employees get their way	Tutkia, miten "Pimeä kolminaisuus" (narsismi, psykopatia ja Machiavellismi) vaikuttaa työpaikan manipulaatiotaktiikoihin, ja selvittää, miten nämä piirteet eroavat miesten ja naisten välillä käytettyjen manipulaatiotaktiikojen osalta.	Tutkimuksessa oli 419 osallistujaa Yhdysvalloista ja Kanadasta, jotka olivat työskennelleet viimeisen vuoden aikana. Otos koostui sekä yliopisto-opiskelijoista että vapaaehtoisista. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselytutkimusta Pimeän kolminaisuuden piirteiden mittaamiseen ja yksittäisiä kysymyksiä manipulaatiotaktiikoiden käytön arvioimiseksi. Manipulaatiotaktiikat jaettiin "koviksi" (uhkailu, henkilön tai tilanteen manipulointi) ja "pehmeiksi" (hurmaaminen, tiimityö, vitsailu, kompromissien tekeminen).	Psykopatia ja Machiavellismi korreloivat vahvemmin kovien manipulaatiotaktiikoiden käytön kanssa, kun taas narsismi liittyi pehmeiden manipulaatiotaktiikoiden käyttöön. Miehet käyttivät todennäköisemmin kovia taktiikoita kuin naiset. Tutkimuksessa miehillä, joilla oli korkeampi Pimeän kolminaisuuden piirteiden taso, oli taipumusta käyttää kovempia manipulaatiotaktiikoita. Pehmeät taktiikat (kuten hurmaaminen, tiimityö ja vitsailu) eivät osoittaneet yhtä selkeitä sukupuolieroja, ja narsismi oli enemmän yhteydessä näiden pehmeiden taktiikoiden käyttöön.

13.	<p>Muñoz Centifanti, L. C., Thomson, N. D., & Kwok, A. H. 2015. Iso-Britannia.</p> <p>Julkaisu: Journal of Personality Disorders.</p> <p>Identifying the manipulative mating methods associated with psychopathic traits and BPD features</p>	<p>Tutkia manipulaatiotaktiikoita ja pariutumiskäyttäytymistä, jotka liittyvät psykopatiaan ja epävakaaan persoonallisuushäiriön (BPD) piirteisiin, sekä erottaa näiden persoonallisuushäiriöiden vaikutukset parisuhteissa käytettävissä strategioissa.</p>	<p>Tutkimuksessa oli 164 osallistujaa yhteisönäytteestä, jotka raportoivat pariutumiskäyttäytymisistään, psykopatian piirteistä ja BPD-piirteistä.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä oli kyselytutkimus ja regressioanalyysit, joilla tutkittiin parisuhdekäyttäytymisen ja manipulaatiotaktiikoiden yhteyttä psykopatian ja BPD piirteisiin.</p>	<p>Psykopatian piirteet liittyivät vahvemmin fyysisen läheisyyden tavoitteluun ja seksuaaliseen pakottamiseen, kun taas BPD-piirteet olivat yhteydessä emotionaalisen läheisyyden tavoitteluun ja kumppanin säilyttämisstrategioihin. Psykopatia oli myös yhteydessä vähäisempään parisuhteen eksklusiivisuuteen ja suurempaan kumppanin houkutteluun (mate poaching). BPD-piirteet olivat puolestaan yhteydessä sekä emotionaaliseen manipulaatioon että uhriksi joutumiseen seksuaalisessa pakottamisessa.</p>
-----	---	--	--	--

LIITE 2

TAULUKKO 2 - Manipulaatiotaktiikat

Yläkäsite	Manipulaatiotaktiikka	Kuvaus	Esimerkki
Pakottaminen	Pakottaminen, uhkaaminen, kiusaaminen, kovat otteet, päihtymystilan hyväksikäyttäminen	Voimakkaan painostavaa ja aggressiivista kontrollointia, joka voi sisältää suoraa väkivaltaa, sen uhkaa tai vihjauksen muista seurauksia. Uhkailu voi kohdistua myös muuhun kuin kohteeseen.	"Toimi tavalla X tai sinulle käy huonosti." "Teen itsemurhan ellet toimi tavalla X."
Lahjominen	Lahjonta, vastavuoroisuus, rahallinen palkkio	Tarjotaan palkkiota, etuina, palveluina tai validaatina, vaikuttaakseen kohteen toimintaan.	"Tein sinulle palveluksen, joten sinun on toimittava tavalla X." "Olet hyvä ystävä, kun toimit tavalla X."
Hyödyntäminen	Hyödyntäminen (capitalizing)	Järjestelmien, hierarkioiden ja resurssien hyödyntämistä kohteen manipuloimiseksi.	Toistuva kantelu organisaation ylemmille tahoille saadakseen kohteen toimimaan tavalla X.
Harhaanjohtaminen	Valehtelu, huijaaminen, harhauttaminen	Valehtelua, tiedon salaamista ja totuuden vääristelyä. Totuuden muokkaamista kohteen toimintaan vaikuttamiseksi.	"Tuo ei pidä paikkaansa, joten toimi tavalla X." "Olet niin herkkä ja unohtelet asioita, olet varmaan vain kuvitellut sen."
Tunteiden manipulointi	Loukkaantuminen, anelu, syyllisyyden herättäminen, regressio, itsensä alentaminen, vastuuseen vetoaminen, pelon herättäminen	Esimerkiksi anelua, nöyristelyä, syyllistämistä tai muuta käyttäytymistä, jolla pyritään herättämään kohteessa tunteita, kuten sääliä tai syyllisyyttä, mikä muokkaa kohteen toimintaa.	"Voin huonosti, ole kiltti ja toimi tavalla X." "Voin huonosti sinun takiasi. Saat anteeksi, jos toimit tavalla X."
Sosiaalisen paineen hyödyntäminen	Vertaispaine	Käytetään hyväksi kohteen halua kuulua ryhmään ja pelkoa joutua ryhmästä eristetyksi.	"Kaikki muutkin toimivat tavalla X."
Valintaympäristön muokkaaminen	Kehystys, estäminen, sotkeminen, työntäminen, liioittelu	Esitetään kohteen vaihtoehdot tavalla, mikä hyödyttää manipuloijaa, esimerkiksi liioittelemalla tai rajaamalla vaihtoehtoja.	"Tavalla X toimiminen on ainoa järkevä vaihtoehto." "Sinun täytyy toimia tavalla X nyt nopeasti."
Viettely	Vietteleminen, nautinnon herättäminen, ehdollistaminen	Miellyttävää käyttäytymistä, viettelyä ja erityisen suhteen luomista kohteeseen, jotta tämä haluaisi miellyttää manipuloijaa.	"Olemme niin hyviä ystäviä, joten toimitko tavalla X." "Rakastan sinua, joten toimitko tavalla X."
Dialogin muokkaaminen	Puheesta kieltäytyminen, jakaminen	Pyrkimys kontrolloida tilannetta ja kohdetta esimerkiksi kieltäytymällä puhumasta ja aiheuttamalla ristiriitoja muiden välille.	"Kollegasi sanoi sinun toimineen väärin, mutta mielestäni toimit oikein."
Rankaiseminen	Mykkäkoulu, huomioimatta jättäminen, itsensä vahingoittaminen, uhkaaminen (terapian päättämällä tai suhteen lopettamisella), murjottaminen, kumppanin vertaaminen muihin, tunteilla kiristys	Rankaistaan kohdetta ei-toivotusta toiminnasta, jotta tämä muokkaisi toimintaansa. Rankaisukeinon on tarkoitus herättää kohteessa negatiivisia tunteita, joita välttääkseen kohde toimii halutulla tavalla.	"En puhu sinulle, koska toimit tavalla Y." "Vahingoitin itseäni, koska toimit tavalla Y." "Ex-kumppanini toimi aina paremmin kuin sinä."
Järkeily	Järkeily	Annetaan loogisia argumentteja ja rationaalisia syitä, miksi kohteen tulisi toimia halutulla tavalla.	"Toimimalla tavalla X on nämä seuraukset ja toimimalla tavalla Y on nämä seuraukset."

LIITE 3

TAULUKKO 3 - Persoonallisuushäiriöt ja manipulaatio

Persoonallisuushäiriö	Havaitut manipulaatiotaktiikat	Manipulaatiokäyttäytyminen	Manipulaation motiivit
Machiavellismi	<p>Pakottaminen, viettely, harhaanjohtaminen, tunteiden manipulointi</p> <p>Viettely, viehättäminen, imartelu, uhkailu, tilannekohtainen manipulaatio</p>	<p>Machiavellistit voivat käyttää manipulaatiotaktiikoita monipuolisesti, yhdistellen ja tilannekohtaisesti. He saattavat hyödyntää sekä pehmeitä että kovia taktiikoita, kuten viehättämistä ja imartelua sosiaalisessa ympäristössä, ja pakottamista tai uhkailua henkilökohtaisemmissa tilanteissa. Machiavellismiin voi liittyä kognitiivinen empatiakyky, mutta ilman sisäistä motivaatiota käyttää sitä.</p>	<p>Machiavellistisen henkilön manipulaation taustalla voi olla usein laskelmoiva ja kylmäkiskoinen tavoite saavuttaa henkilökohtaista hyötyä, valtaa tai kontrollia. Motiivina on pyrkimys hyötyä tilanteesta ilman moraalista ristiriitaa, ja manipulaatiota käytetään keinona saavuttaa nämä päämäärät.</p>
Psykopatia	<p>Pakottaminen, lahjominen, viettely</p> <p>Pelottelu, viettely, emotionaalinen manipulointi, päihtymystilan hyödyntäminen, fyysinen pakottaminen, uhkailu, rangaistuksen uhka, pakottaminen</p>	<p>Psykopaatit vaikuttavat käyttävän manipulaatiota pääasiassa suoraviivaisesti ja aggressiivisesti. Empatiakyky on heikentynyt, joten taktiikat kuten uhkailu, pelottelu ja fyysinen pakottaminen ovat yleisiä. Psykopaatit voivat myös hyödyntää viettelyä ja muita emotionaalisia taktiikoita, mutta usein ilman aidon empatian kokemusta. Kun painostus ja viettely epäonnistuu, psykopaatti saattaa siirtyä aggressiivisempaan manipulointiin.</p>	<p>Psykopaatin manipulaatiota voi ohjata tarve kontrolloida ja alistaa kohdetta välittömän hyödyn saamiseksi. Psykopaatti pyrkii saavuttamaan tavoitteensa nopeasti ja tehokkaasti, eikä tunne syyllisyyttä manipuloidessaan toisia.</p>
Epävakaata persoonallisuushäiriö	<p>Tunteiden manipulointi, rankaiseminen, pakottaminen, harhaanjohtaminen</p> <p>Uhkaaminen, suhteen päättämällä uhkaaminen, anelu, valehtelu, syyllisyyden herättäminen, tunteiden herättäminen, uhriutumisen, loukkaantuminen, itsensä vahingoittaminen, tiedon pimittäminen, taivuttelu</p>	<p>Koska epävakaan persoonallisuushäiriön omaavien henkilöiden manipulaatio voi olla tiedostamatonta, taktiikat ovat usein emotionaalisia ja niiden käyttö suunnittelematonta. Manipulaatiotaktiikat voivat olla ristiriidassa henkilön tavoitteiden kanssa ja toistaa hylkäämiskokemuksia sekä altistaa epävakaasta persoonallisuushäiriöstä kärsivän hyväksikäyttämiseksi.</p>	<p>Epävakaan persoonallisuushäiriön kohdalla manipulaatio voi olla usein reaktiivista, tiedostamatonta ja perustua opittuun käyttäytymismalliin. Motiivit saattavat kummuta tarpeesta säilyttää läheiset ihmissuhteet ja välttää hylkäämistä.</p>
Narsistinen persoonallisuushäiriö	<p>Pakottaminen, lahjominen, viettely, tunteiden manipulointi</p> <p>Loukkaantumisen esittäminen, kiusaaminen, painostaminen, rankaiseminen, viehättäminen, imartelu, kohteliaisuuksien antaminen, ulkonäön korostaminen</p>	<p>Narsistiset henkilöt voivat käyttää viehätystä ja imartelua, mutta tarvittaessa turvautua myös kovempiin taktiikoihin, kuten toisten alistamiseen ja rankaisemiseen. Narsistinen henkilö saattaa käyttää kognitiivista empatiakykyä hyödyntäviä taktiikoita, kuten tunteiden manipulointia, mutta ilman emotionaalista empatiaa kohdetta kohtaan. Manipulaatiotaktiikat voivat olla monipuolisia ja tilannekohtaisia. Alhaisempi itsetunto linkittyy aggressiivisempiin taktiikoihin.</p>	<p>Narsistisella henkilöllä manipulaation motiivit liittyvät vahvasti tarpeeseen saada ihailua ja hyväksyntää sekä suojella haurasta minäkuvaa. Narsisti voi käyttää manipulaatiota saavuttaakseen mielestään ansaitsemansa aseman ja syrjäyttääkseen kilpailijoitaan.</p>